

9.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERS NOTLARI

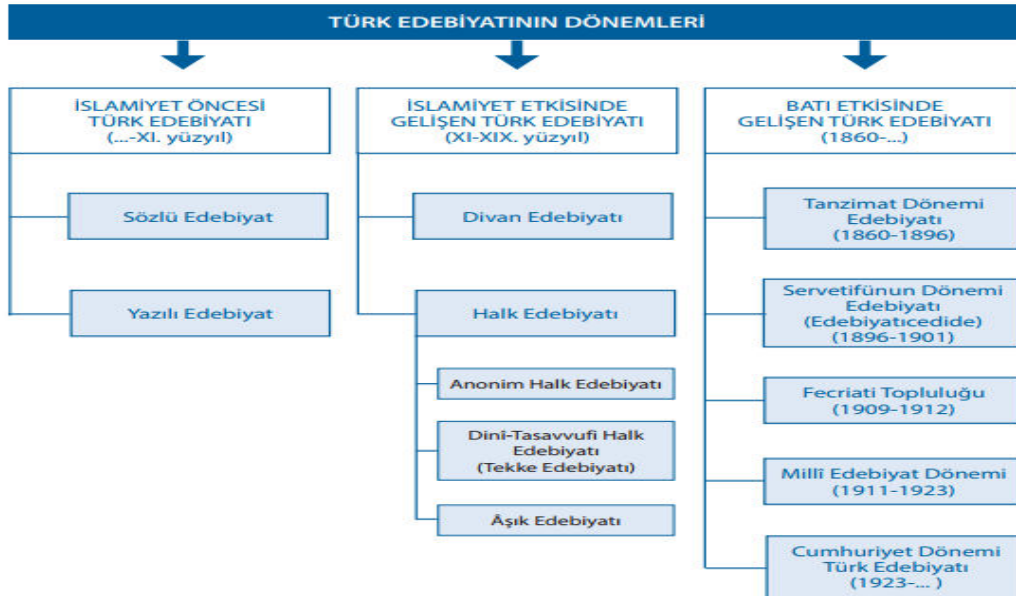
EDEBİYAT NEDİR?

Edebiyat (Yazın): Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır. Diğer bir tanımla **edebiyat dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliğidir.**

Arapça "**edeb**" kökünden gelen edebiyat aslında ilm-i edeb'in bütün anlamlarını toplayan çoğul bir kelimedir. Tanzimat'tan sonra Türkçede tekil olarak bugünkü anlamında kullanılmıştır.

Edebiyat; **sözlü ve yazılı** olmak üzere ikiye ayrılır:

- **Sözlü edebiyat;** anlatım aracı olarak sözün kullanıldığı, yazının bulunmadığı çağlarda üretilmiş, dilden dile söylenerek günümüze kadar gelmiş, halkın ortak malı olmuş edebiyat ürünlerinin genel adıdır.
- **Yazılı edebiyat** ise anlatım aracı olarak yazının kullanıldığı, yazarı belli olan, her tür edebiyat ürününün toplu adıdır.

EDEBİYATIN DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ

Edebiyatın konusu **insandır**, edebiyat insanların iç dünyalarına, ilişkilerine, doğal ve sosyal çevrelerine, toplum yaşamına, ekonomik, siyasi ve sosyal değişmelere ayna tutan güzel sanatlar dalıdır. Edebiyat hem bu yönüyle **psikoloji, sosyoloji, tarih, felsefe ve coğrafya** gibi bilim dallarıyla yakından ilişkilidir hem de anlatım biçimlerini ve dili araç olarak kullanan bütün bilim dallarıyla benzer özellikler taşır. Edebiyat, ürünlerini ortaya koyarken bu özelliklerden dolayı çeşitli bilim dallarıyla ilişki kurar.

⇒Edebiyat - Tarih ilişkisi:

Her edebî metnin, içinde olduğu tarihi bir dönem vardır ve edebî metinlere bu dönemin özellikleri ve izleri yansır. Edebi metinlerin konusunu, yazıldığı dönemin olayları, sosyal ve siyasal yapısı, dünya görüşü oluşturur. **Bu eserleri anlamak ve doğru yorumlayabilmek için o dönemin tarihini bilmek gerekir.** Ayrıca kimi edebî eserler konusunu doğrudan tarihsel gerçeklerden alır, bu tür eserler de tarih bilimine yardımcı olur, kaynak oluştur

⇒Edebiyat - Coğrafya İlişkisi:

Özellikle belli bir olayı anlatan edebi eserlerde **mekân (yer)** kavramı vardır. Olaylar belli mekânlarda cereyan eder ve o mekânın (coğrafyanın) eserdeki kahramanlar üzerinde yarattığı etkiye yer verilir. Böylece edebiyat, coğrafya biliminden yararlanmış olur. Gezi yazısı gibi bazı metinler de belli bir çevreyi, coğrafyayı tanıtmak amacıyla yazılır, bu durumda da edebiyat, coğrafya bilimine katkıda bulunmuş olur.

⇒Edebiyat - Sosyoloji İlişkisi:

İnsan **toplumsal** bir varlıktır ve edebiyatın konusu da insandır. Edebî eserler insan ilişkilerine, toplumun duyuş ve düşünüşüne göre şekillenir. Sosyolojinin konusu da toplum olduğu için her iki bilim dalının pek çok ortak özelliği bulunur. Edebî eserlerin bir kısmı, topluma öncülük etmek, onu değiştirip geliştirmek amacını taşır, bu yönüyle de edebiyat sosyoloji bilimine katkıda bulunur, kaynaklık eder.

⇒Edebiyat - Psikoloji İlişkisi:

Edebî eserler, insanı tüm yönleriyle incelemeyi ve tanıtmayı amaçlar. Geniş **ruh çözümlemeleri** yapar, insanın iç dünyasını, duyuş ve hayallerini anlatır. Böylece okurun "insan" denen varlığı çok yönlü olarak tanımasına yardımcı olur. Bireyin iç dünyasını konu alan bu eserler, hem psikolojiden yararlanmış hem de psikoloji bilimine katkı sağlamış olur. Örneğin **Mehmet Rauf'un "Eylül", Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu"** gibi romanları **psikolojik tasvir ve tahlillere** geniş yer verir.

⇒Edebiyat - Felsefe İlişkisi:

Felsefe, maddeyi ve yaşamı çeşitli yönlerden inceleyen bir düşünce sistemidir. Bazı edebi metinler felsefi bir düşünce sistemine göre oluşur. Örneğin klasisizm akımına bağlı sanatçılar, Descartes'in "Rasyonalizm" ine göre yaşamı ve insanı anlatmıştır. Bu durumda edebiyat doğrudan felsefeden, felsefi düşünce sisteminden yararlanmış olur. Kimi edebi eserlerde yer alan fikirler ve bakış açısı felsefede yeni bir düşünce sisteminin oluşmasına katkı sağlar.

⇒Edebiyat - Bilim ve Teknik İlişkisi

Bilimsel gelişmelerin bir kısmı edebiyatı doğrudan etkilemiştir. Örneğin **matbaanın icat edilmesi**, kitapların çoğaltılmasını kolaylaştırmış ve kitap daha çok insana ulaşmıştır, böylece teknoloji edebiyata katkı sağlamıştır. Edebî eserler de bilimsel çalışmalarda kullanılabilir ve bilim için ilham kaynağı olabilir. Edebî eserler yeni buluşlara ilham verebilir.

Jules Verne'in insanoğlunun henüz Ay'a gitmediği bir dönemde yazdığı Ay'a Seyahat adlı romanı edebiyatın bilime kaynaklık etmesinin en güzel örneklerinden biridir. Ayrıca aynı yazarın **Denizler Altında Yirmi Bin Fersah** romanı da örnek verilebilir.

GÜZEL SANATLAR İÇİNDE EDEBİYATIN YERİ

Sanat insanın güzellik karşısında duyduğu heyecan ve hayranlığı uyandırmak için ortaya koyduğu yaratıcılıktır. Sanatın temelinde insan sevgisi, hoşgörü, yaratma özgürlüğü vardır. Sanatın amacı insanlarda güzel duygular uyandırmak, insan hayatını renklendirmek, güzelleştirmektir.

İnsanoğlu hayatı boyunca güzeli istemiştir. Sözüne yazısına (**edebiyat**) sesine (müzik) kullanabildiği renklere (**resim**) yaşadığı mekana (**mimarlık**) işleyebildiği her türlü maddeye (**heykeltıraş**) güzellik vermek insanoğlunun yaşam felsefesi olmuştur ki bu da güzel sanatlar dediğimiz şubeleri doğurmuştur.

Edebiyat bu güzel sanatların bir koludur. Edebiyat; sözde, yazıda, düşüncede, hayalde güzellik demektir.

Edebiyat; dil ile gerçekleştirilen, **malzemesi dil olan** güzel sanat etkinliğidir. Edebî eser öncelikle (edebiyat fatihi) sanat değeri olan eserdir. Edebî eserlerde dikkatle kullanılmış bir dil vardır. Bilim nasıl ki akla, mantığa, öğretmeye yönelik ise sanat da insan ruhunu doyurmaya, güzelleştirmeye yöneliktir.

Görsel (plastik) sanatlar, *maddeye biçim veren* sanatlardır. Bu madde taş, mermer, boya, çamur vb. olabilir. Görsel sanatlar, adından da anlaşılacağı üzere göze hitap eden sanatlardır.

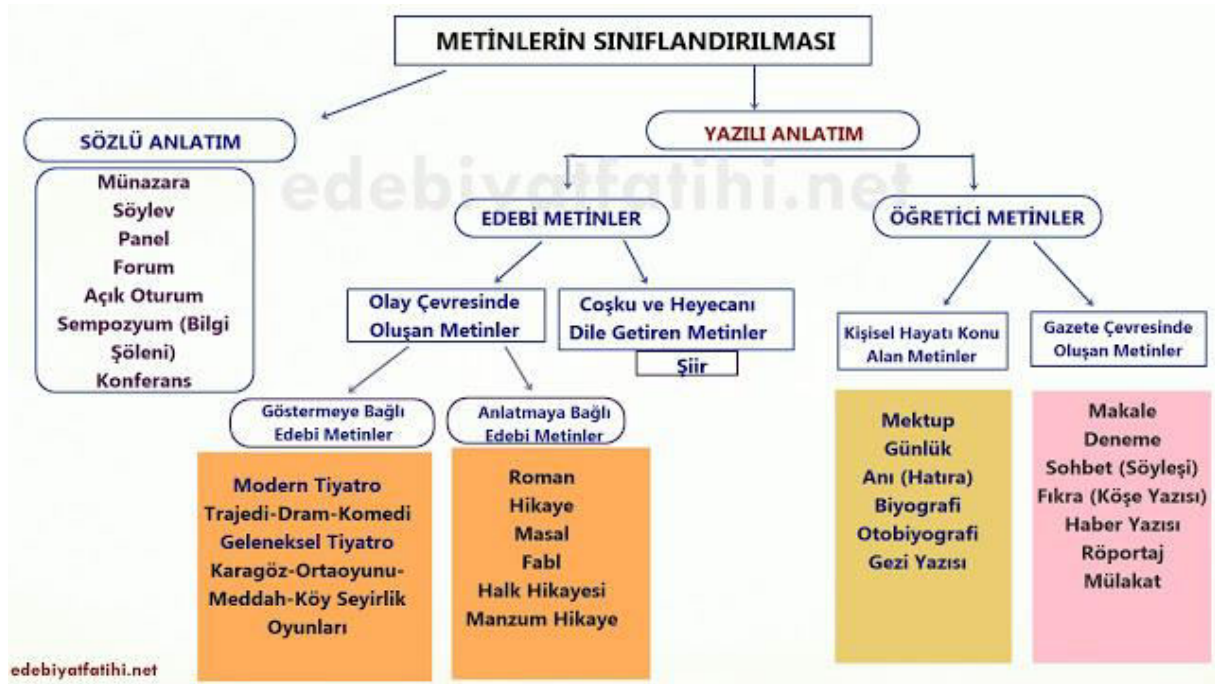
İşitsel (fonetik) sanatlar *sese biçim veren*, malzemesi ses ve söz olan sanatlardır. Edebiyat, fonetik bir sanattır. Çünkü edebiyatın malzemesi, dildir. Dil ise seslere dayanan bir iletişim sistemidir.

Dramatik (ritmik) sanatlar, *harekete* biçim veren sanatlardır. Dramatik sanatların çoğunda hareket öğesinin yanında işitsel ve görsel öğeler de bulunur. Söz gelimi dramatik sanatlar içinde sınıflandırılan tiyatro, edebiyattan, dolayısıyla da fonetik sanatlardan ayrı düşünülemez. Çünkü birkaç modern tiyatro türü hariç bütün tiyatro türlerinde diyaloglara, dolayısıyla da sese, söze, kelimelere, cümlelere yer verilir. Bu nedenle de tiyatro oyuncularının konuşmalarının ve hareketlerinin yer aldığı tiyatro metinleri, birer edebî metin kabul edilir. Benzer durumlar bale, dans, opera, sinema gibi sanat dalları için de söz konusudur. Söz gelimi sözlerinin tümü ya da büyük bölümü şarkı olarak söylenen, müziğe uyarlanmış sahne yapıtı olan "opera"da müzik, edebiyat ve dans iç içedir. Bu sebeple bu çeşit sanatları karma sanatlar başlığı altında gruplandırmak da mümkündür.

METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

Buna göre metinler genel olarak **öğretici metinler ve edebî (sanatsal, kurmaca) metinler** olarak ikiye ayrılır. Bu iki metin türünün **ayrıldığı noktalar** aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Edebî Metinler ile Öğretici Metinlerinin Karşılaştırılması		
Edebî Metinler	ÖLÇÜTLER	Öğretici Metinler
Gerçekler kurgulanarak anlatılır.	Gerçeklik	Gerçekler yorumlanmadan aktarılır.
Çeşitli duyguları yaşatmak, okuyucuya edebî zevk vermek amacı güdülür.	Amaç	Okuyucuya bilgi vermek, bilgiyi okuyucuyla paylaşmak amacı güdülür.
Üslup kaygısı vardır, ifadeler süslü ve sanatlardır.	Üslup	Üslup kaygısı yoktur, ifadeler duru ve yalındır.
Nesnellik ve bilimsellik değil, öznellik hâkimdir.	Anlatım	Konu tarafsız bir şekilde yorum yapma dan açıklandığından nesnellik hâkimdir.
Kelimeler yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılır.	Anlam	Kelimeler genellikle gerçek ve ilk anlamlarıyla kullanılır.
Masal, destan, roman, hikâye, efsâne, mesnevi, şiir, tiyatro gibi türleri vardır.	Türler	Tarihî, felsefî, bilimsel metinler; deneme, makale, fıkra, söyleşi, eleştiri, haber yazısı; anı, mektup, günlük, gezi yazısı, yaşam öyküsü, öz yaşam öyküsü gibi türleri vardır.

Dilin Kullanımdan Doğan Türleri

Bir dilin kullanımında, bölgesel ve kültürel farklılıklar sonucu, dil içindeki çeşitlenmelerle **ağız**, **şive** ve **lehçe** oluşur. Dilin belirli çevrelerdeki özel kullanımıyla da **argo** ve **jargon** oluşur.

Ağız: Bir dilin bir ülke sınırları içindeki farklı yerleşim bölgelerinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılaşan konuşma biçimidir: Kayseri ağızı, Erzurum ağızı, Trakya ağızı...

Örnek: Beni bak gıı, n'apıp durun? (Bana bak kız, ne yapıyorsun?) (**Ege ağızı**)

Şive: Bir dilin, yazılı kaynaklarla izlenebilen tarihî gelişimi içinde ayrılmış kollarıdır. Şiveler; bir milletin tarihî, siyasi, sosyal ve kültürel nedenlerle farklı yurt coğrafyalarına dağılmasıyla ortaya çıkar: **Azeri Türkçesi, Özbek Türkçesi, Türkmen Türkçesi vb.** Şiveler arasındaki ses, şekil ve kelime farklılıkları anlaşmayı engelleyecek kadar derin değildir.

Örnek: Neçe yaşın var? (Kaç yaşındasın?) (Azeri şivesi)

Lehçe: Bir dilin, tarihî gelişimi içinde yazılı kaynaklarla izlenemeyen dönemlerinde ayrılmış kollarıdır. Türk dilinin **Çuvaş lehçesi ve Yakut lehçesi** gibi. Lehçeler arasındaki ses, şekil ve kelime farklılıkları anlaşmayı güçleştirecek kadar derindir. Bu durum daha çok tarihî, siyasi ve coğrafi nedenlerden kaynaklanır.

Örnek: En ubayın hanna üöreneriy? (Senin ağabeyin nerede okuyor?) (**Yakut lehçesi**)

Argo: Ortak dilden ayrı olarak belirli toplulukların ses, yapı, söz dizimi ve anlam bakımından farklılık gösteren dili veya kelime dağarcığıdır. Farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere oluşturulur. Argo oluşturulurken ortak dildeki kelimelere özel anlamlar verilir, bazı kelimelerde değişiklik yapılır; dilin lehçelerinden, eskimiş öğelerinden ve yabancı kelimelerden yararlanır. Argo, çoğunlukla **kaba** bir söyleyiş özelliği gösterir.

Örnekler:

Adam afili, etrafa **caka satıyor**.

“Ayvayı yemek” zor duruma düşmek anlamında kullanılan argo bir tabirdir.

Gıcır: yeni, yepyeni

Gır gır geçmek: alaya almak

Gümlemek: sınıfta kalmak

Küp: sarhoş

Mangiz: para

Jargon: Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığıdır.

Örnekler:

Tıp jargonu: “Hasta dün gece **eks oldu**.” cümlesindeki **“eks olmak”** ifadesi bir tıp jargonudur.

Askerlik jargonu: Devre, tertip...

Standart (Ölçünlü) Dil: Bir dili toplum olarak konuşan ve yazarların hep birlikte uydukları, ağız özelliklerinden arındırılmış, belirli ölçü ve kurallara bağlı **ortak dildir**. Bir milletin yazılı kültürünün oluşmasında dilde anlaşma ve birlik sağlanması gerekir. Bunun için dildeki ağızlardan yaygın ve işlenmiş olanı ortak kültür dili durumuna gelir. Standart dilin kuralları yazım kılavuzlarında ve sözlüklerde belirtilir.

Standart Türkçe, **İstanbul Türkçesi** esas alınarak biçimlendirilmiş olan konuşma ve yazı dilidir.

UYGULAMA

- Döviz piyasalarında bu hafta **dalgalanma** bekleniyor. (**JARGON**)
- Adamı sokakta kıstırıp bir güzel **marizlemişler**. (**ARGO**)
- Haydah oloroğut? (Nasılsın?) (**LEHÇE**)
- Bir toplumun gelişmesi eğitime verdiği öneme bağlıdır. (**STANDART DİL**)
- Bulud kimidir benim qelbim! (**ŞİVE**)
- Sene diyirem ! Gaç gündür arıram, yoksan, e ben neyidim? (**AĞIZ**)

İLETİŞİM ÖGELERİ

Gönderici ile alıcı arasındaki bilgi alışverişine **iletişim** denir. Yani her türlü **bilgi alışverişi** iletişimdir. Bu alışveriş her şekilde olabilir. Sözlü, yazılı, sanal... işaret, simge aracılığıyla, hatta el kol hareketleri ile..

- **GÖNDERİCİ (KAYNAK/ VERİCİ):** Duygu, düşünce ve isteklerin aktarılmasında iletiyi hazırlayan, gönderen kişi ya da topluluktur.
- **ALICI:** Göndericinin gönderdiği bilgiyi (ileti/mesaj) alan taraf... Göndericinin muhatabı da diyebiliriz. Alıcı, tıpkı gönderici gibi kişi, kişiler veya kurum olabilir.
- **İLETİ (MESAJ):** Göndericinin alıcıya gönderdiği her türlü bilgi... İleti; sözlü, yazılı, görsel; hatta bir işaret bile olabilir.

- **KANAL:** İletinin alıcıya ulaşmasında kullanılan yol ve araçtır. Işık, hava, ses vb. iletiyi alıcıya taşıyan kanaldır. İnsan duyu organlarıyla iletiyi alır ve anlamlandırır.
- **DÖNÜT:** Alıcının iletiye verdiği tepki.
- **KOD:** İletinin üretildiği şifreleme sistemi. Bütün doğal diller koddur. Mesela Türkçe.
- **BAĞLAM:** İletişimde görev alan unsurların birlikte meydana getirdikleri ortam... Bir söz unsurunun aynı kişilerde farklı zamanlarda farklı algılanmasının nedeni bu iletişimin gerçekleştiği bağlamdır.

ÖRNEK-1:

Bir hikâye üzerindeki iletişim öğelerini gösterelim: Örnek hikâyemiz usta öykücü Halikarnas Balıkcısı'nın "doğa sevgisi" temasını Deli Davut karakteri üzerinden verdiği Gülen Ada hikâyesi...

Hikâyenin İletişim Öğeleri:

Gönderici: Yazar

Alıcı: Okuyucular

İleti: Doğa sevgisi

Kanal: Gülen Ada hikâyesi

Bağlam: Metin

Kod: Türkçe

ÖRNEK-2

Edebiyat öğretmeni sınıfta "İletişim" konusunu işlemektedir. Arka sırada oturan Berke'ye "Oğlum konuyu anladın mı?" diye sorar. Berke de "Çok iyi anladım Hocam?" cevabı verir.
edebiyatfatih.net

Kurguladığımız iletişim örneğinin öğeleri

Gönderici: Öğretmen

Alıcı: Öğrenci (Berke)

İleti: "Oğlum, konuyu anladın mı?"

Dönüt: "Evet çok iyi anladım"

Bağlam: Sınıf

Kanal: Ses Dalgaları

Kod: Dil(Türkçe)

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

1. Tanımlama: Bir kavrama ya da olayın belirgin özellikleriyle tanıtılmasına tanımlama denir. Tanım kısaca "nedir" sorusuna verilen cevaptır.

ÖRNEK: Doğruluk kimseyi aldatmamaktır. Kimseye yalan söylememek, tutamayacağın sözler vermemektir. Herkesin sana en değerli şeylerini gönül rahatlığıyla emanet edebileceği kadar güvenilir olmaktır doğruluk.

2. Örneklendirme: İfade edilen düşünceye uyan olay, durum ya da kavramlarla düşüncenin desteklenmesidir. Anlatılmak istenenin somutlaştırılması yöntemidir.

ÖRNEK: Anadolu'nun her köşesinden tarih fışkırır adeta. Ayasofya'dan Sümela'ya, Efes Antik Kenti'nden

Mevlana'ya... saymakla bitmez.

3. Tanık Gösterme: Anlatılmak istenilen düşüncenin başkalarının görüşlerinden, sözlerinden yararlanarak açıklanması yoludur. Başkalarının aynı konuda söylediği sözler yazı içerisinde alıntı olarak gösterilir. Tanık olarak düşüncesine başvurulmuş kişinin, konusunda uzman güvenilir olması gerekir.

ÖRNEK: Mutluluk, aslında herkesin çok yakınında. İsteyen herkes, her an mutlu olabilir. Filozof Sokrates: "Bir kitap, bir çiçek, bir kuş... ne büyük saadet!" derken bunu anlatmıyor mu?

4. Karşılaştırma: Aralarında benzerlik ya da zıtlık bulunan varlık veya kavramların bu özelliklerinin ortaya konmasıdır. Anlatılanlar, kavramlar arasındaki benzer ve farklı özellikler yardımıyla daha anlaşılır hâle gelir.

ÖRNEK:

Yabancı sözcük oranının %1 olarak saptandığı Orhun Yazıtlarında (...) yazınsal bir dil vardır. Soyut kavramların da yer aldığı bu yazıtlar, Türkçe yazı dilinin çok uzun bir geçmişi olduğuna tanıklık eder. Uygurcada ise yabancı sözcük oranının arttığı görülür. Bu olguda, Uygurcaya çevrilen dinsel metinlerin etkisi vardır. (Muhittin Bilgin, Anlamdan Anlatıma Türkçemiz)

5. Sayısal Verilerden Yararlanma: Yazar düşüncesini inandırıcı kılmak için bazı sayısal verilerden yararlanır.

ÖRNEK: TÖMER, 1992-1993 yıllarında 25 şubesi ve 900 kadar çalışanı ile 54000 öğrenciye hizmet vermiştir.

6. Somutlama: Soyut kavramları zihinde görünüşleştirmeye somutlama denir. Somutlama, benzerliklerden yararlanma, örnekleme ve somut kavramları soyut kavramların yerine kullanma yoluyla gerçekleştirilir.

ÖRNEK: "Hayat bir nehir gibi hızlı akıp gidiyor"

Bu cümlede somutlama vardır. Soyut olan "hayat" kavramı somut bir varlık olan nehre benzetilerek somutlama yapılmıştır.

7. Soyutlaştırma:

Soyutlaştırma, somut sözcüklere soyut anlam kazandırmaktır. Diğer bir ifadeyle somut anlamlı bir sözcük kullanıldığı cümleye göre soyut anlam kazanabilir. Buna **soyutlaştırma** denir. Soyutlaştırma kelimeye **mecaz anlam kazandırma** suretiyle olur

Örneğin "yol" kelimesini ele alalım. "**Yolda arkadaşım ile karşılaştık.**" cümlesinde "yol" kelimesi gerçek anlamıyla "yürümeye uygun, geçilen yer." anlamına gelir. ve bu cümlede somut bir isimdir. Ama "yol" kelimesi "**Bu işi yapmanın bir yolu vardır.**" cümlesinde ise "çare, yöntem" anlamında mecaz olarak kullanılmış ve soyutlaşmıştır.

Örnekler:

Soyutlama konusunda diğer örnekler şöyle: Altı çizili sözcüklerde "**soyutlaştırma**" vardır.

- Yetimlere her zaman **kol kanat** gerdi.
- **Hamurunu** bildiğim insanların şekilleriyle ilgilenmiyorum!
- Bu çocuk **kafasızın** teki.

- **Soğuk** tavırları beni üzdü.

7. Benzetme: Aralarında çeşitli ilgiler bulunan varlık veya kavramlardan benzerlik bakımından nitelikçe zayıf olanın güçlü olana benzetilerek anlatılmasıdır.

ÖRNEK: Yırtık gömleğiyle paçaları parçalanmış pantolonunun içinde ince bir değnek gibi duran narin vücuduna bakılsa belki daha küçük zannedilirdi.

Metinde Anlatım Özellikleri

İyi, güzel, doğru bir anlatımın şu özelliklere sahip olması gerekir:

- **Açıklık**
- **Duruluk**
- **Yalınlık (Sadelik)**
- **Akıcılık**
- **Doğallık (Samimiyet)**
- **Özgünlük**
- **Özlülük**
- **Sağlamlık**
- **Tutarlılık**

GİRİŞ ÜNİTESİ

dizgi kitabevi

Video İçin Görsele Tıkla

9.Sınıf

GİRİŞ ÜNİTESİ

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini Satın Alabilirsiniz.

EDEBİYAT NEDİR?

Edebiyat sözcüğü Arapça “Edep” kelimesinden türetilmiştir.

Arapçada “edep”, çeşitli anlamlar taşır: iyi ahlak, terbiye, nezaket, utanma, usul, kural...

Edebiyat sözcüğünü köken olarak “Edeb” kelimesine bağlayan, bu kullanımı ilk kez dile getiren Tanzimat Dönemi sanatçısı **Şinasi**’dir.

Edebiyatın farklı dönemlerde birçok tarif ve tanımı yapılmıştır.

Edebiyat; duygu ve düşüncelerin insanlarda estetik duygular uyandıracak bir biçimde, dil aracılığıyla söz ve yazıyla anlatımını amaç edinen sanattır.

Edebiyat, iki anlamda ele alınabilir:

- 1) Edebiyatı estetik bir değer ortaya koyma sanatıdır şeklinde yorumlayabiliriz.

İnsanın duygularını, düşüncelerini, hislerini güzel ve etkili bir şekilde ifade etme sanatı da diyebiliriz edebiyat için.

ÖRNEK

- Cemal Süreya’nın yazdığı şiirler edebiyat sanatıdır.

- 2) Edebiyatı sanat dışında bir bilim dalı olarak da ele almamız mümkün olabilir.

Edebiyata, edebiyat sanatındaki ürünleri inceleyen bir bilim dalıdır diyebiliriz.

ÖRNEK

- Ahmet Hamdi Tanpınar’ın inceleme, araştırma mahsulü olan 19. Asır Türk Edebiyatı ise edebiyat biliminin kapsamına girer.

DİLİN KULLANIMINDAN DOĞAN TÜRLERİ

Türkçede, kullanımdan kaynaklı olarak birçok dil farklılığı ortaya çıkmıştır.

Dilin Kullanımından Doğan Türleri şu şekildedir:

Lehçe	Ağız	Jargon
Şive	Argo	Yazı Dili

LEHÇE

Bir dilin tarih içerisinde bilinmeyen bir dönemde kendinden ayrılmış olup büyük farklılıklar gösteren kollarına denir.

Lehçeler ana dilden ses, şekil ve kelime bakımından büyük ayrılıklar gösterir.

Türkçenin Lehçeleri: Yakut Türkçesi ve Çuvaş Türkçesi

ŞİVE

Bir dilin bilinen tarihî seyri içinde kendinden ayrılmış olup bazı farklılıklar gösteren kollarına denir.

Farklılık lehçede olduğu kadar keskin değildir.

Türkçenin Şiveleri: Kazak Türkçesi, Uygur Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Azeri Türkçesi

Türkiye Türkçesi	Yakında bakkal var mı?
Azeri Türkçesi	Bu yahınlarda erzag dükkanı var mı?
Özbek Türkçesi	Yakında bakkal barı mı?

AĞIZ

Bir ülke içinde aynı dilin farklı konuşma şekillerine denir.

Ağız, yörelere göre söyleyiş farklılıklarıdır ve bu farklılıklar yalnızca söyleyişte görülür; yazılış aynıdır.

İstanbul ağızı	Ne yapacaksın?
Kayseri ağızı	Nööreceen?
Kütahya ağızı	Netcen?

ARGO

Ortak dilden ayrı olarak belirli toplulukların ses, yapı, söz dizimi ve anlam bakımından farklılık gösteren dili veya kelime dağarcığıdır.

Argo, çoğunlukla kaba bir söyleyiş özelliği gösterir.

Standart dil	çalmak
Argo	araklamak
Atmasyon, uyutmak, zaka...	

JARGON

Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığıdır.

ÖRNEK

- *Jargon: alabanda (denizcilik), kup (terzi), fiyonta (ayakkabıcı)*
- *Büte bırakmak*

YAZI DİLİ (STANDART DİL)

Bir ülkedeki ağızlardan biri çeşitli sebeplerden ortak kültür dili durumuna gelir, bu ortak kültür dili zamanla ülkenin **standart dili** olur.

Türkiye Türkçesinin yazı dilinde İstanbul ağızı esas alınmıştır.

EDEBİYATIN GÜZEL SANATLARLA İLİŞKİSİ

Duygu, düşünce ve hayallerin insanlarda estetik bir zevk uyandıracak şekilde söz ya da yazıyla aktarılması sanatına edebiyat denir.

Sanat ise yine edebiyatta olduğu gibi duygu, düşünce ve hayallerin insanlarda estetik zevk uyandıracak şekilde çeşitli şekillerde (müzik, resim, heykel, mimari vb.) dışa aktarılmasıdır.

Güzel sanatları diğer eserlerden ayıran en önemli özellik, insanda coşku ve estetik haz uyandırmasıdır.

Sanatın en temel amacı güzele ulaşmak ve güzeli yansıtmaktır.

Sanatlar genel anlamda kullandıkları malzemelere göre üç grupta sınıflandırılır.

Edebiyat kullanılan malzeme ve kendini ifade ediş tarzı bakımından diğer sanat dallarından ayrılır.

Edebiyatın malzemesi **sözcüklerdir** ve edebiyat dille gerçekleştirilen güzel sanatlar etkinliğidir.

Edebiyat, diğer sanatlara oranla gücünü ve zenginliğini, kullandığı malzemenin “**söz**” olmasına borçludur.

Edebiyatın malzemesi olan **dil**, diğer güzel sanatların ana malzemelerinden daha fazla önem arz eder.

- *Edebiyatın güzel sanatlar içindeki yerini belirtiniz.*

Edebiyat yukarıda da belirtildiği gibi fonetik sanatlar içinde yer alır.

- *Edebiyatın diğer güzel sanat dallarıyla benzer yönlerini belirtiniz.*

Estetik bir değer taşıması

Duygulara hitap etmesi

Kendi içinde bir uyum taşıması

- *Edebiyatın diğer güzel sanat dallarından ayrılan yönlerini belirtiniz.*

Edebiyat öncelikle kullanılan malzeme bakımından diğer sanatlardan ayrılır.

EDEBİYATIN BİLİM DALLARIYLA İLİŞKİSİ

- Edebiyat sanatı, insan ve dünya gerçekliğinden oluşmaktadır.
- Edebiyat kendi alanındaki etkinliklerini gerçekleştirirken bilimden yararlanır.
- Aynı zamanda dil, edebiyatın dışında diğer bilim dallarının da anlatım aracıdır.
- Edebiyat öncelikle psikoloji, sosyoloji, tarih, felsefe gibi sosyal bilimlerle doğrudan ilişki içindeyken fizik, kimya, biyoloji gibi deneysel bilimlerle dolaylı bir ilişki içindedir.

EDEBİYAT - TARİH İLİŞKİSİ

- Tarih, insanların geçmişte bıraktığı yazılı belgeler ve yaptıkları eserle dayalı, onların hayatlarını birçok yönden ele alarak araştıran bilim dalıdır.
- Sanatçılar, edebî eserlerinde tarihin verilerinden yararlanırlar. Konusunu tarihi olaylardan alan birçok eser bulunmaktadır.
- Yine aynı şekilde yazıldığı dönemi yansıtan birçok eser vardır ve tarihçi de araştırmalarında bu eserlerden yararlanır.
- Örneğin insanlığın karanlık dönemine ışık tutan destanlar, tarih - edebiyat ilişkisini ortaya koyar.
- Edebiyat ve tarih, birbirini besler ve destekler.

EDEBİYAT - PSİKOLOJİ İLİŞKİSİ

- Psikoloji, insanın bireysel oluş ve davranışlarını, bireyler arasındaki ilişkilerini inceleyen bir bilim dalıdır.
- Bir edebi eserdeki kahramanların karakter ve ruh hallerinin dışarıya aktarılmasında psikolojiden yararlanılır.
- Edebi eserin çoğu zaman başarıya ulaşmasının yolu, psikolojik unsurların etkili kullanılmasına bağlıdır.
- Psikoloji bilim olmanın yanında edebiyatın önemli kaynaklarından birisidir.

EDEBİYAT - SOSYOLOJİ İLİŞKİSİ

- Edebiyatın temel unsuru olan insan, aynı zamanda toplumu oluşturan bir yapının en güçlü ögesidir.
- İnsan topluluklarının yapısı, gelişmesi olaylar karşısında tepki ve tutumları ise toplum biliminin alanına girmektedir.
- Dolayısıyla edebiyat, insan üzerinden ilerliyor gibi görüsünde aslında bize toplum hayatındaki dalgalanmaları, gelişme ve olgunlaşmayı göstermektedir.
- Bir edebi eser üzerinden toplumun yapısı, değişimi ve kültürel özellikler hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür.

EDEBİYAT - FELSEFE İLİŞKİSİ

- Edebi eserler bazen bir fikri, bir düşünme biçimini, bazen de bir ideolojiyi okuyucusuna iletmek ister.
- Eserler üzerinden herhangi bir noktada sorgulama yapılırken felsefe devre girer.
- Bu sebeple felsefe ile edebiyat aynı alanda birleşirler.

ÖRNEK

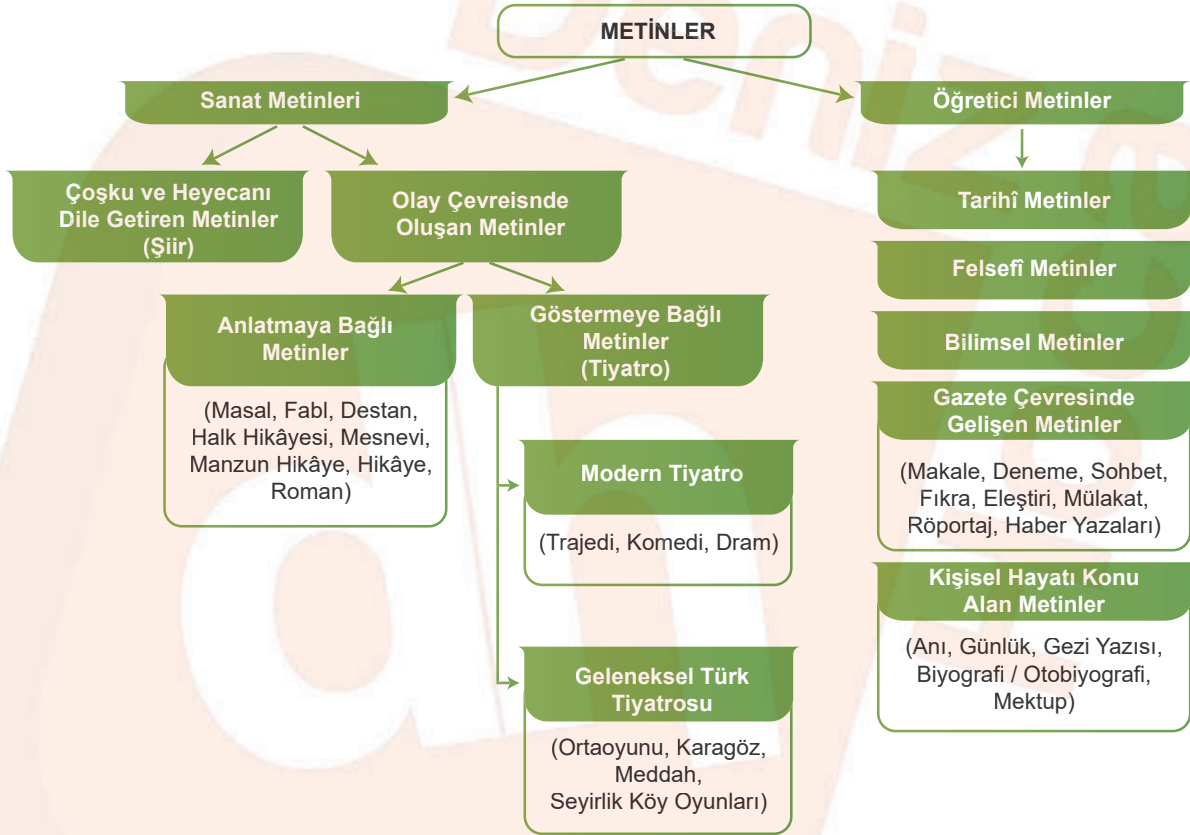
- *"Sofie'nin Dünyası" adlı kitap bu ilişkiye güzel bir örnektir.*

EDEBİYAT - COĞRAFYA İLİŞKİSİ

- Bir edebi eser, mekanın etkileri üzerinden kaleme alınabilir.
- Mekân söz konusu olduğunda coğrafya da devreye girer.
- Gezi yazıları ve egzotik romanlar ise özellikle bir mekanı ön plana çıkaran eserlerin başında gelir.

METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

- **Metin**, dil aracılığıyla bir araya getirilmiş anlamlı kelimeler ya da cümleler topluluğu olarak ifade edilebilir.
- İnsanın kendini ifade etme gücünün gelişmesi, çeşitli tarzlarda oluşturulan yazılarla birlikte birlikte **“Metinlerin Sınıflandırılması”** ihtiyacı doğmuştur.
- Edebiyat eserlerinin biçimlerine, amacına, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrıldığı çeşitlere **“tür”** denir.
- Metinler, sanat metinleri (edebî metinler) ve öğretici (bilgilendirici) metinler olmak üzere ikiye ayrılır.

Sanat Metinleri

1. Coşku ve heyecan dile getiren metinler (şiir)

2. Olay çevresinde gelişen metinler

a. Göstermeye bağlı metinler

- *Modern Tiyatro (Dram, Tragedi, Komedi)*
- *Geleneksel Türk Tiyatrosu (Karagöz, Orta Oyunu, Meddah)*

b. Anlatmaya bağlı metinler

- *Roman, Hikâye, Masal, Fabl, Destan, Halk Hikâyesi*

Öğretici Metinler

1. Kişisel hayatı konu alan metinler

- *Mektup, Günlük, Anı, Biyografi, Otobiyografi, Gezi yazısı*

2. Gazete çevresinde gelişen metinler

- *Eleştiri, Makale, Deneme, Fıkra, Haber Metni, Sohbet*

3. Felsefi metinler

4. Tarihî metinler

5. Bilimsel metinler

Edebi Metinlerin Özellikleri

- Muhatabında estetik heyecan (güzellik duygusu) uyandırır. Doğrudan bilgilendirme amacı taşımaz.
- Günlük dilden farklı edebî bir dile sahiptir. (Yan-Mecaz Anlam)
- Çok anlamlılık söz konusudur.
- Anlatıcı öznel bir tutum izler.
- Estetik bir kaygıyla yazılır. Sanatlı mecazlı anlatıma başvurulur.
- Özel bir iletişim aracıdır. Yaratıldığı dili konuşan topluluğun yaşamış olduğu duygusal ve düşünsel gelişmeleri yansıtır ve kültür taşıyıcısıdır.
- Gerçeğimsi (kurmaca) bir yapıya sahiptir.

Öğretici Metinlerin Özellikleri

- Bilgi verme amaçlıdır. Nesnel bilgilere yer verilir.
- Kelimeler gerçek anlamlarıyla kullanılır.
- Tanımlar, yer, zaman, miktar gibi somut ve kesin bilgiler içerir.
- Anlatıcı nesnel bir tutum izler.
- Anlatım sade, cümleler kısadır.
- Terimler ve teknik kelimeler yoğun olarak kullanılır. Söz sanatlarına başvurulmaz.

- Anlatım açık ve nettir.
- Kurmaca söz konusu değildir.

Edebî Metinler - Öğretici Metinler Arasındaki Fark

Edebî Metinler	Ölçütler	Öğretici Metinler
Kurgusal gerçeklik vardır	Gerçeklik	Gerçekler vardır.
Estetik zevk vermek.	Amaç	Bilgi vermek, öğretmek.
Anlatım süslüdür.	Üslup	Sade bir üslup vardır.
Anlatım öznelidir.	Anlatım	Anlatım nesneldir.
Yan ve mecaz anlamlıdır.	Anlam	Gerçek anlamlıdır.

İLETİŞİM ÖGELERİ

Duygu ve düşüncelerin konuşma, yazı, işaret, jest ve mimik gibi çeşitli yollarla aktarılması sürecine **iletişim** denir.

İnsanlar toplu bir halde yaşadıklarından iletişim, insanların temel ihtiyaçlarından birisi haline gelmiştir.

Tarihi süreç içerisinde iletişim gelişmiş ve biçimlenmiştir.

İletişimin gerçekleşebilmesi için gönderici, alıcı, ileti, kanal, geri bildirim, kod ve bağlam gibi temel öğelere gereksinim vardır.

Gönderici (kaynak): Duygu, düşünce ve isteklerin aktarılmasında iletiyi hazırlayan, gönderen kişi ya da topluluktur.

Alıcı: Kaynak tarafından yollanan iletiyi ya da mesajı alan kişi ya da topluluktur.

İleti (mesaj): Gönderici ile alıcı arasında aktarılan duygu, düşünce ya da isteklerdir. Göndericinin duygu, düşünce ve isteklerinin görsel veya işitsel hâle dönüşmüş şeklidir.

Kanal: Göndericinin, iletiyi alıcıya gönderirken kullandığı yol veya araçtır.

Geri bildirim (dönüt): Alıcının göndericiye verdiği tepki ya da cevaptır.

Kod (şifre): İletişimin dil biçimi halinde düzenlenmesi, şifrelenmesidir. İletişimin gerçekleşebilmesi için göndericinin ve alıcının aynı kodu bilmesi gerekir.

Bağlam: İletişimin gerçekleştiği yer, iletişime katılan öğelerin birlikte oluşturduğu ortamdır.

ÖRNEK

Kırmızı ışık yandığını gören Mert, aracıyla durdu.

Gönderici	: Trafik lambası
Alıcı	: Mert
İleti	: Dur
Dönüt	: Durması
Kanal	: Işık
Bağlam	: Trafik

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.

9.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI HİKAYE ÜNİTESİ KONULARI

- Hikaye
- Hikayenin Yapı Unsurları
- Olay Hikayesi
- Durum Hikayesi
- Anlatımda Bakış Açıları
- İsimler

HİKAYE (ÖYKÜ)

- Yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayların bir yazar tarafından okuyucuda heyecan, zevk uyandıracak şekilde kısaca anlatıldığı edebi metinlere hikaye ya da öykü denilmektedir.
- Hikayeler sade bir olay örgüsüne dayanmakla beraber genellikle birkaç mekanda az sayıda kişiye yer verir ve buna karşılık özlü bir anlatım barındırır.
- Kısa olayları ele almasıyla birlikte öykülerin genellikle birkaç sayfadan oluştuğu söylenebilir.
- **Dünya edebiyatında ilk hikaye örneği** olarak kabul edilen eser 16. yüzyılda İtalyan yazar *Giovanni Boccaccio'nun* yazdığı *Decameron* adlı hikayedir.
- **Edebiyatımızda ilk hikaye kitabı** yine bu dönemde Ahmet Mithat Efendi'nin yazmış olduğu Letaif-i Rivayat adlı eser kabul edilmektedir.

HİKAYENİN YAPI UNSURLARI

- **Olay:** Belli bir konu çevresinde var olan birden fazla olayın, sebep-sonuç ilişkisine bağlı bir biçimde oluşturduğu organik bütüne **olay örgüsü** denir.
- **Kişi:** Hikâyede olayları yaşayanlara kişi denir. Sadece tek bir olay anlatıldığından, anlatılan olayın da kısa süre içinde bitirilmesi nedeniyle kişi sayısı da sınırlı tutulmaktadır.
- **Zaman:** Hikâyede kişilerin yaşadığı veya etrafında gelişen olaylar belirli zaman dilimleri içerisinde geçer. Bir olayın başlangıcıyla bitişi arasında geçen zamana olay zamanı denir.
- **Mekan:** Hikâyenin temel yapı öğelerinden olan mekân, eserde kişilerin veya kahramanların yaşadığı yer, olayların gerçekleştiği sahnelerdir.

HİKAYE TÜRLERİ

1. Olay Hikayesi:

- Bu hikayelerin merkezinde bir olay vardır ve olay; serim, düğüm, çözüm bölümlerine mantıksal bir uyumlulukla sonuçlanmaktadır.
- Hikayenin sonunda olaylar bir sonuca ulaştığından, olay ve kişiler hakkında yeterli bilgiler verildiğinden okuyucunun hayal gücüne ihtiyaç duyulmaz.
- Bu hikaye tekniği Guy de Maupassant tarafından geliştirilmiştir.
- Türk edebiyatında ise olay hikayesi denildiğinde akla gelen ilk isim **Ömer Seyfettin**'dir.

2. Durum Hikayesi: Olayın ikinci planda tutulduğu durum ya da Çehov tarzı hikayeler bu yönüyle romandan da ayrılmış olurlar.

- Olaydan çok yaşamın belli bir kesitinin ele alınıp ruhsal çözümlemelere yer verilir.
- Hikayenin bitmesiyle aslında her şey bitmez, okuyucunun hayal gücünde farklı bir şekilde devam eder hikaye.
- Dünyadaki temsilcisi Anton Çehov'dur.
- Türk edebiyatında durum hikayelerinin temsilcileri ise **Sait Faik Abasıyanık ile Memduh Şevket Esendal**'dır.

HİKAYENİN BÖLÜMLERİ

Serim: Olaylar başlatılır ve kişi, zaman, mekan hakkında kısa bilgiler verilir.

Düğüm: Olayların, merakın ve heyecanın doruğa ulaştığı nokta ise düğüm bölümünde yer almaktadır.

Çözüm: Olayların sonuçlandığı, okuyucunun kafasındaki merak duygusunun giderildiği yer ise çözüm bölümüdür.

HİKAYENİN ÖZELLİKLERİ

Hikayenin Özellikleri

1. Hikaye yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayları anlatır.
2. Romanlara göre olaylar çok daha kısa anlatılır.
3. Hikayelerin olay ve durum olmak üzere iki ayrı türü vardır.
4. İlk hikaye örneği Boccaccio'nun Decameron adlı eseridir.
5. Türk edebiyatındaki ilk hikaye kitabı ise Ahmet Mithat Efendi'nin Letaif-i Rivayat'idir.
6. Hikayeler dört yapı unsurundan oluşmaktadır: olay, kişi, zaman ve mekan.
7. Romana göre kişi sayısı daha azdır.
8. Hikayede plan şu şekildedir: serim, düğüm ve çözüm.

HİKAYE-ROMAN FARKI

- Hikayeler kısa ya da orta uzunluktadır. Romanlar ise daha uzundur.
- Hikayede kişi sayısı romana göre daha azdır.
- Hikayede genellikle bir tek olay anlatılırken, romanda birbirine bağlı olaylar anlatılır.
- Romanlarda kişi ve mekan tasvirlerine ağırlık verilir.

Hikayede Tip ve Karakter

Tip: Anlatmaya bağlı metinlerde olayın merkezinde bulunan, ait olduğu toplumsal sınıfın veya zümrenin özelliklerini üzerinde taşıyan kişidir.

b) Karakter: Anlatmaya bağlı metinlerde toplumsal bir tabakayı değil de **sadece kendini temsil eden kahramandır**. Karakter, anlatı metinlerinde kendi iç dünyası, şahsiyeti, başkalarına benzemeyen yüzü ile görülür.

Hikaye

Hikaye Türleri

Hikayenin Özellikleri

Konu Videosu İçin Görsele Dokun

OLAY VE DURUM

HIKAYESİ

Özellikleri ve Örnekleri

Olay Hikayesi ve Durum Hikayesi

Arasındaki Farklar

Konu Videosu

BAKIŞ AÇILARI

Anlatım; duyguların, düşüncelerin, hayallerin, olayların ve durumların başkalarına çeşitli iletişim yollarıyla aktarılmasıdır.

Edebi eserlerde anlatımı yapan yani olayları gören ve aktaran kişi “Anlatıcı”dır.

Anlatıcı; olayları bulunduğu konuma, yakınlığa ve hakimiyete göre okuyucuya farklı açılardan aktarır.

Anlatıcının Bakış Açıları:

Kahraman Bakış Açısı

Gözlemci Bakış Açısı

İlahi Bakış Açısı

1) Kahraman Bakış Açısı

- Edebi eserlerde durumları okuyucuya aktaran kişinin aynı zamanda olayların merkezinde olan kahramanın olduğu bakış açısıdır.
- Bu anlatıcı olayları ben ağzıyla yani “1.tekil şahıs” ağzıyla anlatır.
- Kahraman ancak görebildiği kadarıyla bilgi aktarır; kişilerin iç dünyasını, olayların geçmişini ya da geleceği bilemez.

1) Kahraman Bakış Açısı Örnek Metin

Asansörü kullanmak aklıma bile gelmemişti, onuncu kata kadar merdivenlere ağır ağır tırmandım. Aksilik bu ya anahtarlarımı yanıma almayı unuttuğumdan büyük bir mahcubiyet içinde zile hafifçe dokundum. Kısa bir süre sonra ses geldi ve büyük bir korkuyla bana bakan annem kapıyı açmıştı. Ben uyuduklarını zannetsem de gece yarısına kadar benden haber alamadıkları için endişe içinde beni beklediklerini hemen sezdim. Annemin arkasında gözleri kızarmış ve yorgun bakışlarıyla babam hem azarlar hem de acıyan ses tonuyla “Neredesin be oğlum? Çok merak ettik seni.” dedi. Sustum ve sadece babamın yüzündeki yorgun ifadeyi izlemeye başladım. O güne kadar babamın hayat karşısında yaşlanmış olduğunu fark etmemiştim.

2) Gözlemci Bakış Açısı

- Olayların dışında kalan ve bir gözlemci gibi gördüğü durumları bizlere aktaran anlatıcının bakış açısıdır.
- Olayları görebildiği kadarıyla adeta bir kameraman göreviyle okuyucuya aktarır.
- Anlatımın “3.tekil şahıs” ağzıyla yapıldığı bu bakış açısında objektiflik söz konusudur.
- Olayların öncesini bilemez, kahramanların düşüncelerini ve iç dünyasını okuyucuya aktaramaz.

2) Gözlemci Bakış Açısı Örnek Metin

Asansör yerine onunca kata kadar yavaş adımlarla merdivenleri çıktı. Cebini karıştırdı ve anahtarı bulamadığından zile hafifçe bastı. Kısa bir süre sonra annesi korkulu bir yüz ifadesiyle kapıyı açtı. Geç saatlerde olmamıza rağmen uyumamış olan ailesi kapıda onu karşıladı. Babası ona yorgun bir şekilde bakarak hafifçe de kızan ve acıyan ses tonuyla “Neredesin be oğlum? Çok merak ettik seni.” dedi. Fakat o hiçbir şey söylemedi, babasının yüzüne bakarak sadece sustu.

3) İlahi (Tanrısal – Hakim) Bakış Açısı

- Olayların öncesi ve sonrası olmak üzere her türlü ayrıntısına sahip olan, metindeki kahramanların iç dünyasını, düşüncelerini ve duygularını okuyucuya aktaran anlatıcı bakış açısıdır.
- Her şeyi bilen ilahi bir güce sahip olan bir anlatıcı vardır.
- Tanrısal bakış açısında “3.tekil şahıs” yani “o” ağzıyla olaylar okuyucuya aktarılır.
- Gözlemciden farklı olarak bu hakim anlatıcı, olayların öncesini ve gelecekteki halini bilir, kişilerin o anki düşüncelerini okuyucuya aktarır, zamanı ileriye ya da geriye alabilir.

3) İlahi Bakış Açısı Örnek Metin

O anki dalgınlığı ile asansörü kullanmak aklına bile gelmeden onuncu kata kadar yavaş adımlarla çıktı. Elini cebine attığında anahtarlarını yanına almadığını fark etti ve evdekileri rahatsız etmenin huzursuzluğu içinde çekinerek zile hafifçe dokundu. Böylelikle kimseyi rahatsız etmeden birinin zili duymasını umdu. Kısa bir sonra kapıdan ses geldi ve oğlundan bir süredir haber almadığı için yüreği korkuyla dolu olan annesi kapıyı açtı. Annesinin ve evdekilerin bu halini görür görmez kendisinden uzun süredir haberdar olmayan ailesinin endişe içinde olduğunu hemen sezdi. Zil çaldığında büyük bir telaşla karısının ardından kapıya giden babası oğluna sinirlenmiş ancak bir yandan da onun bu haline acıdığından karışık bir ses tonuyla “Neredesin be oğlum? Çok merak ettik seni.” dedi. Babasına bir şey demedi, sustu ve sadece yüzündeki yaşlılık görüntüsüne daldı. Bugüne kadar babasının bu kadar yaşlı olduğunu fark etmemişti.

Anlatıcı Bakış Açıları

Kahraman Bakış Açısı

Gözlemci Bakış Açısı

İlahi Bakış Açısı

Konu Videosu için Görsele Dokun!

İSİMLER

- Canlı, cansız bütün varlıkları ve kavramları karşılayan, onları ifade etmemizi sağlayan sözcüklere **isim** denir.
- İsimler çeşitli özelliklerine göre üç ana başlıkta incelenir:

a.Varlıklara Verilişine Göre İsimler

Özel İsimler

Cins (Tür) İsimler

b.Varlıkların Oluşuna Göre (Varlıkların Yapısına Göre) İsimler

Somut Ad

Soyut Ad

c.Varlıkların Sayılarına Göre

Tekil Ad

Çoğul Ad

Topluluk Ad

A.Varlıklara Verilişine Göre İsimler

1.Özel İsimler: Bilinen tek bir varlığı gösteren yani sadece tek varlığı belirten adlardır.

Özel isimler bir varlığa sonradan verilmiş ve o varlıkla özelleştirilmiştir.

İnsan, kurum, ülke, millet, gezegen, şehir, dağ, deniz isimleri gibi...

Örnek: *Türkiye, İstanbul, Pendik, Kadıköy Lisesi, Ayşe, Mehmet, Marmara Denizi, Ağrı Dağı*

2.Cins (Tür) İsimler: Aynı türden olan varlıkları karşılayan adlardır.

Özel isimde tek bir varlık zihinde canlanırken cins isimde birbirine benzeyen birçok varlık zihinde canlanır.

Organ, meslek, akrabalık, giyecek, yiyecek, araç, renk isimleri gibi...

Örnek: *Göz, çiçek, araba, ev, köpek, öğretmen, makas, gömlek...*

B.Varlıkların Oluşuna Göre İsimler

1.Somut İsim: Duyu organlarımızla algılanabilen varlıklara verilen isimler somut olarak adlandırılır.

Soğuk, ekşi, mavi, uzun, elma, araba...

2.Soyut İsim: Beş duyu organımızla algılanamayan, madde halinde olmayan varlıklara verilen adlar soyut isim olarak adlandırılır.

Mutluluk, akıl, sevgi, anlayış, hasret...

C.Varlıkların Sayısına Göre İsimler

1.Tekil İsim: Sadece bir varlığı karşılayan ve çokluk eki olan “-ler, -lar” ekini almamış adlardır: *Elma, dergi, kalem...*

2.Çoğul İsim: Sadece tek varlığı değil birden çok varlığı karşılayan isimlerdir. Tekil ismin sonuna çokluk eki olan “-ler, -lar” getirilerek yapılır: *Elmalar, dergiler, kalemler...*

3.Topluluk İsmi: Çokluk eki almadığı halde, tekil isim gibi görünüp birden çok varlığı karşılayan isimlerdir. Biçimce tekil, anlamca çoğuldur: *Ordu, orman, aile, meclis, takım...*

İSİMLER

İsim Çeşitleri ve Örnekleri

Özel İsim

Cins İsim

Tekil İsim

Çoğul İsim

Somut İsim

Topluluk İsmi

Soyut İsim

Aşağıdaki Bağlantılardan "Türk Dili ve Edebiyatı" Ders Konularına, Etkileşimli Notlara ve Dosyalara Ulaşabilirsiniz.

⇒ Türkçe Ders Konuları

⇒ Edebiyat Ders Konuları

⇒ TYT Türkçe Konuları

⇒ AYT Edebiyat Konuları

⇒ 9. Sınıf Edebiyat Notları

⇒ 10.Sınıf Edebiyat Notları

⇒ 11.Sınıf Edebiyat Notları

⇒ 12.Sınıf Edebiyat Notları

⇒ Öğretmen Dosyaları

ŞİİR ÜNİTESİ

dizgi kitabevi

OCA DENİZ HOCA DENİZ Video İçin Görsele Tıkla A DENİZ HOCA

9.Sınıf

ŞİİR ÜNİTESİ

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.

ŞİİR

Seslerin uyumlu kullanımı, ritimli sözlere ve zengin imgelere dayanan yani zengin bir anlama sahip olan edebi metinlere **şiiir** denir.

Şiirler, insan duygusuna seslenir, coşku uyandırır, zengin bir düş gücü barındırır.

Şiir türünde **ahenk** ve **etkileycilik** ön plana çıkar.

Duygularını etkileyici bir şekilde dile getiren yani şiir yazan kişiye de **şair** denir.

Şiirdeki ana duyguya **tema**, temanın sınırlandırılmış haline de **konu** denir.

Mahlas: Divan şairlerinin şiirlerinde kullandıkları takma isme mahlas denir.

Bâkî-sıfat virdün elem itdün gözüm yaşını yem
Kıldun garîk-i bahr-i gam deryâlara saldun beni.

Tapşırma: Halk şairlerinin şiirlerinde kullandıkları takma addır

Karac'oğlan der ki konanlar göçmez
Bu ayrılık bizlen arasın açmaz
Bir kötü gönlüm var güzelden geçmez
Ne güzele doymaz gözüm var benim

ŞİİR ÜNİTESİ KONULARI

- Nazım Birimi
- Nazım Biçimi
- Nazım Türü

Ahenk Unsurları

- 1) Ölçü (Vezin)
- 2) Redif
- 3) Kafiye (Uyak)
- 4) Kafiye Düzeni

- Şiir Türleri
- İmge Nedir?
- Edebi Sanatlar

NAZİM BİRİMİ

Şiiri oluşturan dizelerin kendi arasında anlamca kümelenişine **nazım birimi** denir.

Nazım birimi, şiirde oluşturulan bu kümelenişlerin dize sayısına göre isimlendirilir.

Dize:

Bir şiiri oluşturan anlamlı en küçük birime **dize** ya da **mısra** denilmektedir.

"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen"

Şeyh Galip

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.

Beyit:

Kendi içinde anlam bütünlüğü kuran ve sadece **iki dizeden** oluşan şiir yapısına beyit denilmektedir.

Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı?

Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı?

Fuzûlî

Dörtlük:

Dört dizenin kendi içinde anlam bütünlüğü oluşturmaya **dörtlük** denir.

Derdim çoktur hangisine yanayım

Yine tazelendi yürek yarası

Ben bu derde nerden derman bulayım

Meğer şah elinden ola çaresi

Pir Sultan Abdal

Bent:

Dize, beyit ve dörtlük dışında dizelerin oluşturduğu tüm kümelere bent adı verilmektedir. Genellikle 2 dizeden fazlasına bent denir.

Kandilli'de eski bahçelerde

Akşam kapanınca perde perde

Bir hatıra zevki var kederde.

Yahya Kemal Beyatlı

Türk edebiyatında birçok nazım birimi kullanılmıştır.

İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı ve Halk Edebiyatı'nda tercih edilen nazım birimi dörtlük olmuştur.

Divan Edebiyatı'nda daha çok beyit ve bent tercih edilmiştir.

NAZIM BİÇİMİ

Şiirin nazım birimi, ölçüsü ve uyak örgüsüne göre kazandığı biçimsel özelliklerin genel adıdır.

Nazım biçimi bir başka ifade ile "**Nazım şekli**" olarak da adlandırılmaktadır.

"**Nazım biçimi**", adından da anlaşılacağı gibi **şiirin şekilsel özellikleriyle** alakalıdır.

Onlarca asırlık bir geçmişi olan Türk şiiri, Türk milletinin geçirdiği evrelere göre çok farklı nazım şekillerinde kullanılmıştır.

Nazım şekillerini belirleyen unsurlar ise şu şekildedir:

Esrârını dil zamân zamân söyler imiş
Hengâme-i gamda dâstân söyler imiş
Aşk ehli olup da mihnet-i hicrâna
Ben sabr iderin diyen yalan söyler imiş

(mef'ûlû mefâ'ilûn mefâ'ilûfe'ûl)

Azmizâde Hâletî

İki Farklı Nazım Biçimi

Şu dağlar olmasaydı
Çiçeği solmasaydı
Ölüm Allah'ın emri
Ayrılık olmasaydı

NAZIM TÜRÜ

Şiirlerin konu ve temasına göre aldığı isme **nazım türü** denir.

"Nazım biçimi" şiirin şekline göre aldığı isimken **nazım türü** konusuna göre aldığı addır.

Türk Şiirinde Kullanılan Nazım Türleri

I. İslamiyet Öncesi Türk Şiiri

Sagu
Koşuk
Destan

II. Halk Şiiri

Aşık Tarzı Halk Şiiri

Güzelleme, Koçaklama,
Taşlama, Ağıt

Anonim Halk Şiiri

Ninni, Ağıt

Dini-Tasavvufi Halk Şiiri

İlahi, Nefes, Deme, Nutuk,
Şathiye, Devriye

III. Divan Şiiri

Tevhit
Munacaat
Naat
Mersiye
Methiye
Hicviye
Fahriye

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.

HECE ÖLÇÜSÜ

Milli ölçümüz olan “**Hece ölçüsü**” dizelerdeki **hece sayılarının eşit olması** esasına dayanmaktadır.

Şiir okunurken bazı yerlerde duraklama olur ve bu yerlere **durak** denir.

Duraklar iki kelimenin ortasına gelir, kelimelerin ortasına gelmez.

Türk şiirinde en çok “**7, 8 ve 11’li**” hece ölçüsü kullanılmıştır.

İslamiyet’in kabulünden önceki şiirlerimizde de kullandığımız ölçü hecedir.

Halk Edebiyatı ve Milli Edebiyat’ta sıklıkla kullanılmıştır.

5 heceli: Serbest	12 heceli: 4 + 4 + 4 / 7 + 5 / 6 + 6
6 heceli: 3 + 3 / serbest	13 heceli: 7 + 6 , 8 + 5
7 heceli: 4 + 3	14 heceli: 7 + 7
8 heceli: 4 + 4 10 heceli: 5 + 5	15 heceli: 8 + 7
11 heceli: 6 + 5 / 4+4+3	16 heceli: 8 + 8 / 4 + 4 + 4 + 4

Okumaktan murat ne
Kişi Hak’kını bilmektir
Çün okudun bilmezsin
Ha bir kuru emektir

Ben yürürüm yane yane
Aşk boyadı beni kane
Ne âkilem ne divâne
Gel gör beni aşk neyledi

Kul olayım kalem tutan eline
Kâtip ahvalimi şah’a böyle yaz
Şekerler ezeyim şirin diline
Kâtip ahvalimi şah’a böyle yaz

REDİF

Dize sonlarında tekrarlanan, **aynı harflerden oluşan aynı görev ve anlamdaki ekler, kelimeler ve kelime** gruplarına **redif** denir.

Şiirde ahenk unsurları incelenirken dize sonunda öncelikle redif aranmalıdır.

Redifler **ek ve kelime** halinde bulunabilir.

Senin bu Ruhsati'n senin kardaşın
Senin benim için böyle telaşın
Senin bu feryadın senin göz yaşın
Senin buselerin öldürür beni

Gine hekim gelmiş dermana **muhtaç**
Can telef ediyor kurbana **muhtaç**
Artık geri dönmez fermana **muhtaç**
Karıştı araya muzı kaç gündür.

KAFİYE

Şiirde iki veya daha çok dize arasındaki farklı anlam ve görevdeki seslerin, kelimelerin benzerliğine kafiye denilmektedir.

Bir ses benzerliği: **Yarım Kafiye**

İki ses benzerliği: **Tam Kafiye**

Üç veya üzeri ses benzerliği: **Zengin Kafiye**

YUNUS'un sözü
Kan ağlar gözü
Doğrudur özü
Aşkın elinden

Cinaslı Kafiye:

Dize sonlarında yer alan **yazılışları aynı ama anlamları farklı olan** sözcüklerin tekrar etmesi cinaslı kafiye olarak adlandırılmaktadır.

Niçin kondun a bülbül
Kapımdaki asmaya
Ben yârimden ayrılmam
Götürseler asmaya

Tunç Kafiye:

Dize sonundaki bir kelimenin diğer bir dize sonundaki bir kelime içinde aynen yer alması ile oluşan kafiye **tunç kafiye** denir.

Uzaktan bir tren sesi gelince
Hasretle sızlıyan kalbimiz, ince

REDİF VE KAFİYE NASIL BULUNUR?

- 1) Kafiye ve redif her zaman dize sonlarında aranır.
- 2) Dizenin en sonunda öncelikle redif aranır çünkü redif kafiyeden sonra gelir.
- 3) Kafiye genellikle dize sonundaki kelimelerin köklerinde aranır.

Düşman geldi tabur tabur dizildi

Alnımıza kara yazı yazıldı.

Tüfek icat oldu mertlik bozuldu

Eğri kılıç kında paslanmalıdır.

KAFİYE ŞEMASI

Dize sonlarında kafiyelerin diziliş özelliklerine göre gruplandırılmasına **kafiye şeması**, **kafiye düzeni** ya da **uyak örgüsü** denir.

Kafiye düzeni belirlenirken birbiriyle kafiyeli dizeler **aynı harfle** gösterilir.

Kafiye şeması, şiirde ahengi sağlamak için kullanılan unsurlardan birisidir.

Beş farklı kafiye düzeni vardır:

a) Düz Kafiye

b) Çapraz Kafiye

c) Sarmal Kafiye

d) Mani Tipi Kafiye

e) Örüşük Kafiye

a) Düz Kafiye

Bir dörtlükteki kafiyelerin a,a,a,a ya da a,a,a,b şeklinde sıralanmasına düz kafiye denir.

Gene bülbül bilir gülün hâlinden

Yeter deli oldum yârin elinden

Âşık aşır gelir yaya belinden

Yardan bize gel olduğu zamandır

b) Çapraz Kafiye

Çapraz kafiye düzeni şu şekildedir: a,b,a,b

El gibi dolaşma Anadolu'nda,

Arkadaş, yurdunu içinden tanı.

Dinle bir yosmayı pınar yolunda,

Dinle bir yaylada garip çobanı

**Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.**

c) Sarma Kafiye

Bu düzende kafiye a, b, b, a şeklinde dizilir.

Yani bir ve dördüncü dize ikinci ve üçüncü dizeyi sardığından bu düzene sarma ya sarmal kafiye denir.

Bozkırın ortası bir kara duman

Bitmez yelleri, soğuğu bitmez

Yaz bahar gelmeden kar kalkıp gitmez

Bulutlu göklere ağılıyor aman

d) Mani Tipi Kafiye

Türk edebiyatında yaygın bir nazım biçimi olan ve tek dörtlükten oluşan manilerin kafiye şeması olan a,a,x,a şeklindeki düzen şiirlerde karşımıza çıkmaktadır.

Arabası sürgülü

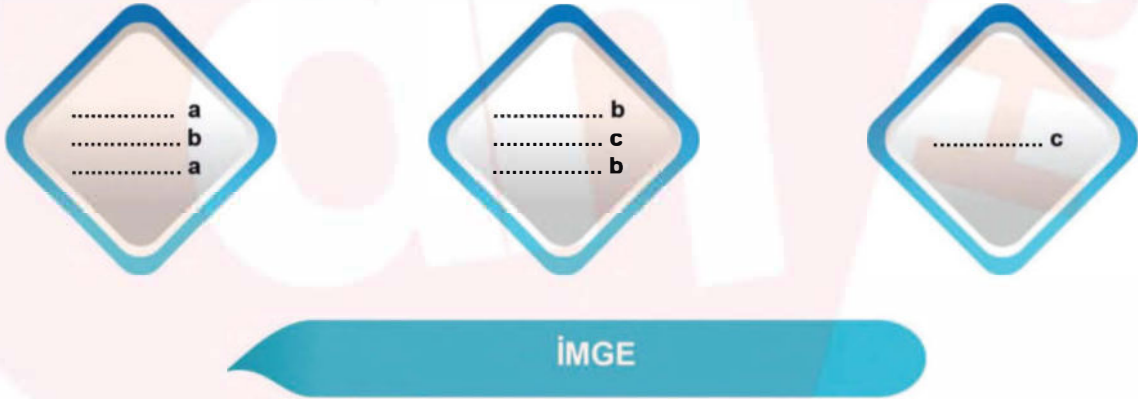
Saçları da örgülü

Babasından istedim

Güzel yüzlü sümbülü

e) Örüşük Kafiye

Üç dizeli bentlerde kullanılan ve ilk örnekleri Servet-i Fünun döneminde verilmiş bir uyak örgüsü çeşididir. (aba, bcb, cdc)

Gerçeğin dışında, şairlerin dış dünya gözlemlerinden yola çıkarak **kendi hayal dünyasında** oluşturduğu görüntülere **imge** denir.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde imge “**Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal**” şeklinde belirtilmektedir.

Binlerce kelimeye rağmen dil, bazı duygu ve düşüncelerin aktarılmasında yetersiz kaldığından şairler imgeye başvurmaktadır.

İmgeler alışılmışın dışında yani **özgün** olmak zorundadır.

Şiirde imgeyi tek bir sözcük halinde görebileceğimiz gibi birden fazla kelime halinde ya da dizeler boyunca da görebiliriz.

Onu her gördüğümde aklım kınılıyordu.
Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller;
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller.
Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

Ahmet Haşim

Oysa ay bir ateş gibi yağıyor
usul usul terliyor bir batık gemi

Turgut Uyar

ŞİİR TÜRLERİ

İnsanların her türlü duygusunu aktardığı en önemli edebi tür şüphesiz **şiiir** olmuştur.

Başlangıçtan günümüze kadar çok farklı konularda söylenen şiirleri konularına göre beş başlıkta toplamamız mümkündür:

Lirik Şiir

Epik Şiir

Didaktik Şiir

Pastoral Şiir

Satirik Şiir

a) Lirik Şiir

Aşk, tabiat, özlem, gurbet, vatan, din, ölüm gibi şairdeki duyguları ve heyecanları dile getiren şiir türüne "**Lirik şiir**" denir.

Eski Yunan edebiyatında şairlerin şiirleri **Lyra (lir)** adını verdiklerini saz eşliğinde okumalarından dolayı bu şiire «**Lirik**» adı verilmiştir.

Divan edebiyatında **gazel**, **şarkı**; halk edebiyatında da **güzelleme** şiirleri bu türe örnek olarak gösterilebilir.

Kömür gözlüm ne salının karşımda,
Gündüz hayalimde, gece düşümde.
Bir güzelin sevdası var başımda,
Yar sevdası çetin olur yaradan.

Karacaoğlu

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.

b) Epik Şiir

Kahramanlık ve savaş gibi konuları destansı özellikler içinde okuyucuya aktararak coşku uyandırmayı amaçlayan şiir çeşidine "**Epik şiir**" denir.

Yunanca "**Epos**" kelimesinden türetilmiştir.

Olağanüstü nitelikler taşıması epik şiirin en belirgin özelliklerinden biridir.

Halk edebiyatında **koçaklama**, **destan**, **varsağı** gibi şiirler epik özellikler gösterir.

Köroğlu'yum medhim merde yeğine

Koç yiğit değişmez cengi düğüne

Sere serpe gider düşman önüne

Ölümü karşılar meydan içinde

Köroğlu

c) Didaktik Şiir

Belli bir konuda düşüncayı vurgulayıp bilgi veren, bir konuda öğüt ve ahlaki ders vermeyi amaçlayan öğretici nitelik taşıyan ve genellikle duygu yönü olmayan şiirlere "**Didaktik şiir**" denir.

Yunanca "**Didaktikos**" sözcüğünden türetilmiştir.

Düşünceler ve öğütler, daha ikna edici olması amacıyla şiir şeklinde söylenir.

Manzum hikâyeler ve **fabllar** didaktik özellik gösterir.

Güzel dil, Türkçe bize,

Başka dil, gece bize.

İstanbul konuşması

En saf, en ince bize

Ziya Gökalp

d) Satirik Şiir

Toplumun veya kişilerin beğenilmeyen yönlerini açık ya da kapalı bir şekilde eleştiren, onların gülünç yönleriyle alan eden şiirlere "**Satirik şiir**" denir.

Satirik şiirlerin temelinde **eleştirel bir tavır** yatmaktadır.

Bu tür şiirlere divan edebiyatında **hicviye**, halk edebiyatında **taşlama** denilmektedir.

Bana Tahir Efendi kelp demiş

İltifat, bu sözde zâhirdir

Mâlikî mezhebim benim zirâ

İtikatımca kelp tâhirdir

Nef'i

e) Pastoral Şiir

Doğa güzelliklerini, kır ve çobanların yaşamlarını anlatıp sevdirmeyi, buralara duyulan özlemleri dile getirmeyi amaçlayan şiir türüne "**Pastoral şiir**" denir.

Pastoral kelimesi Latince "**çobanlara ilişkin**" anlamına gelen "**pastoralis**" kelimesine dayanmaktadır.

Bu türdeki şiirler süsten uzak sade bir dile sahiptir.

e) Pastoral Şiir

Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum,

Bu dağların en eski âşinasıdır soyum.

Bekçileri gibiyiz ebencet buraların, –

Bu تنها ovaların, bu vahşi kayaların

Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi.

Her gün aynı pınardan doldurup testimizi,

Kırlara açılırız çingiraklarımızla.

Kemalettin Kamu

EDEBİ SANATLAR

Anlatımda etkiyi arttırmak, anlatımı zenginleştirmek, güçlendirmek ve renklendirmek için dilin anlam ve sembolik gücünü kullanma özelliklerine "**Edebi sanatlar ya da söz sanatları**" denir.

Edebi sanatlar yoluyla eserin daha güzelleştiği, sözün daha etkili olduğu kabul edilir.

Teşbih, istiare, mecazı-mürsel, teşhis, intak, tenasüp, tezat, telmih, hüsnütalil, tecahülîarif, kinaye, tevriye, tariz, irsali mesel ve mübalağa başlıca edebî sanatlardır.

Tesbih (Benzetme):

Aralarında benzerlik ilgisi kurulan varlık veya kavramlardan nitelikçe zayıf olanın, kuvvetli olana benzetilerek anlatılmasıdır.

Benzeyen: Özellikçe zayıf olandır.

Kendisine benzetilen: Özellikçe güçlü olandır.

Benzetme yönü: Aktarılan özelliktir.

Benzetme edatı: Gibi, kadar, sanki vb. kelimelerdir.

Ahmet krallar gibi yaşıyordu.

Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım;

Tesbih-i Belîğ (Güzel Benzetme):

Benzetme ögelerinden sadece "Kendisine benzetilen ve benzeyen" ile yapılan teşbih çeşididir.

Tilki çocuk bizi yine kandırmayı başardı.

Kim bu **cennet vatanın** uğruna olmaz ki feda?

İstiare (Eğretileme):

Benzetmenin asıl unsurları olan benzeyen ya da kendisine benzetilenin yalnız birinin kullanılmasıyla yapılan edebî sanattır.

Açık İstiare:

Sadece "Kendisine benzetilen" ögesinin kullanıldığı istiare türüdür.

Aslanlarımız düşmanı denize döktüler.

Bir hilâl uğruna ya Rab ne güneşler batıyor.

Kapalı İstiare:

Yalnızca "Benzeyen" ögesinin kullanıldığı istiare türüdür.

Oyuncular sahada adeta **kükredi**.

İçimde **damla damla** bir **korku** birikiyor.

Mecazımürsel (Ad Aktarması):

Bir sözün, benzetme amacı güdülmeden, başka bir sözün yerine kullanılmasıdır.

*parça-bütün, neden-sonuç, özel-genel, eser-sanatçı, iç-dış, yer-insan, soyut-somut, yön-uygarlık, araç-kullanıcı gibi anlam ilgileri bulunur...

Uçak **İzmir'e** inmek üzereydi.

Üşüdüğünde **sobayı** yakarsın.

Necip Fazıl'ı severek okurum.

Tüm **sınıfı** yarın sözlü yapacağım.

Teshis (Kişileştirme):

İnsan dışındaki varlık ve kavramlara insana ait duygu ve davranış özellikleri yükleme sanatıdır.

Bir yağmur başlar ya **inceden ince**

Bak o zaman **topraktaki sevince**

Haliç'te bir vapuru vurdular dört kişi

demirlemişti eli kolu bağlıydı ağlıyordu

İntak (Konuşturma):

Kişileştirilen varlık veya kavramın konuşturulmasıdır.

Dal bir gün dedi ki tomurcuğuna:

— Tenimde bir yara işler gibisin

Tenasüp (Uygunluk):

Anlamca birbiriyle ilgili kelimelerin bir arada kullanılması sanatıdır.

Okul, öğretmen, sınıf, öğrenci, kalem, defter...

Bir **gemi** yanaştı Samsun'a sabaha karşı,

Selam durdu **kayığı, çaparası, takası,**

Selam durdu **tayfası.**

Tezat (Karşıtlık):

Birbirine karşıt duygu, düşünce, hayal ve durumları ifade eden kavramları bir arada kullanma sanatıdır.

Neden böyle düşman görünüyorsunuz,

Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Telmih (Hatırlatma):

Hemen herkesçe bilinen bir olaya veya kişiye gönderme yaparak o olayı veya kişiyi hatırlatma sanatıdır.

Gönlünü **Şirin'in** aşkı sarınca

Yol almış hayatın ufuklarınca

O hızla dağları **Ferhat** yarınca

Başlamış akmaya çoban çeşmesi

Hüsnütalil (Güzel Nedene Bağlama):

Bir olayı gerçek nedeninin dışında bir nedene, çoğunlukla da güzel bir nedene bağlama sanatıdır.

Hazıranda kiraz dalı çocuklar uzansın diye yere doğru eğilir.

Güzel şeyler düşünelim diye

Yemyeşil oluvermiş ağaçlar

Tecahülîarîf (Bilmezden Gelme):

Bildiği bir şeyi bilmez görünme, bilmezlikten gelme sanatıdır.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?

Benim mi Allahım bu çizgili yüz?

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini Satın Alabilirsiniz.

Kinaye (Değınmece):

Gerçek anlamı da düşünölebilecek bir sözü gerçek anlamının dışında (mecaz anlamıyla) kullanma sanatıdır.

İşleyen demir pas tutmaz.

Ateş düştüğü yeri yakar.

Tariz (İğneleme):

Bir sözü, tersini kastederek kullanma sanatıdır.

Adamınız gerçekten ustaymış; onun eli değeli bizim makine kararsızlığı bıraktı; artık hiç çalışmıyor.

Ne kadar kültürlü olduğu (!) yazılarından belli.

İrsalimesel:

Şiirde atasözü veya vecize (özdeyiş) kullanma sanatıdır.

– Balık baştan kokar bunu bilmemek,

Seyrânî gâfilin ahmaklığından.

Mübalağa (Abartma):

Sözün gücünü ve etkisini artırmak amacıyla bir durum, olay ya da varlığın olduğundan büyük veya küçük, çok ya da az gösterilerek anlatılması sanatıdır.

– Manda yuva yapmış söğüt dalına,

Yavrusunu sinek kapmış.

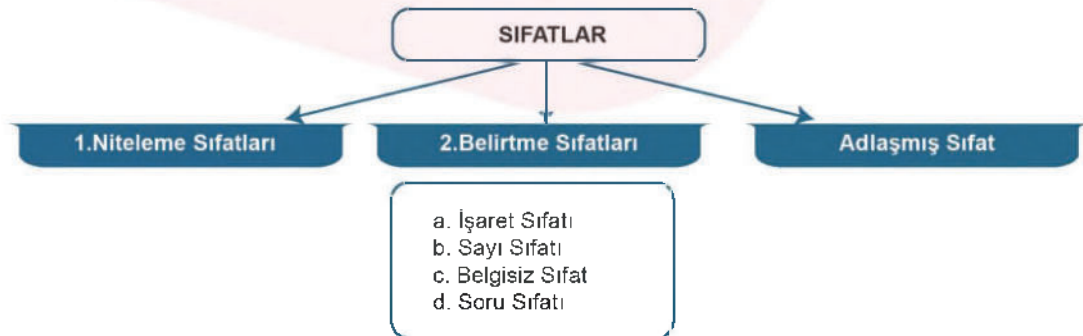
SIFATLAR

İsimlerden önce gelerek onları **sayı, renk, durum, hareket, biçim, yer, işaret ve soru** yönlerinden tamamlayan; onları niteleyen ve belirten kelime ve kelime gruplarına **sıfat** denir.

- Sıfatlar genellikle isimlerden önce gelir.
- Sıfatlar genellikle çekim eklerini almazlar.

Güzel araba -> **Güzeller** araba

- Sıfatlar tek başlarına bulunmazlar.

1) Niteleme Sıfatları:

İsimleri durum, biçim, renk ve unvanlarını bildiren sıfatlardır. (Nasıl?)

kırmızı kalem

yuvarlak silgi

küçük çocuk

akıllı tahta

2) Belirtme Sıfatları:

İsimleri gösterme, belirsizlik, sayı ve soru yoluyla belirten sıfatlardır.

Dörde ayrılır:

a. İşaret Sıfatı

b. Sayı Sıfatı

c. Belgisiz Sıfat

d. Soru Sıfatı

1. Sayı Sıfatı

İsimleri sayı yönüyle belirten sıfatlardır.

a. Asıl Sayı Sıfatı: İsimlerin sayısını belirten sıfatlardır. (Kaç?)

Üç saat sonra gelecekti.

b. Sıra Sayı Sıfatı: İsimlerin sıralarını, derecelerini belirten sıfatlardır. (Kaçıncı?)

Kitabın beşinci sayfasında bu konudan bahsedilmiş.

c. Üleştirme Sıfatı: Varlıkların ayrıldığı eşit bölümleri anlatır. (Kaçar?)

Bu sınavda sıfat ve zamir konusundan altışar soru çıkacak.

d. Kesir Sayı Sıfatı: İsmi oranını ve bütünü bir parçasını gösteren sıfattır.

Bu sınavda sınıf yüzde yetmiş başarı gösterdi.

2. İşaret Sıfatı

Varlıkların, nesnelerin yerlerini işaret yoluyla belirten sıfatlardır:

bu, şu, o; böyle, öyle, şöyle; öteki, beriki; öte, beri; diğer, işte (Hangi?)

Bu masanın yerini değiştirin.

Öteki çocuğu da çağırın.

Öbür eve hırsız girmiş.

3. Belgisiz Sıfatlar

Varlıkları, kavramları onlara kesinlik kazandırmadan, yani, aşağı yukarı belirten sıfatlardır:

Bir, Birkaç, çok, birçok, bazı, tüm, her, bütün, hiçbir, herhangi bir, kimi, birtakım

Tüm öğrenciler karnesini aldı.

Bazı insanlar kıymet bilmiyor...

Birçok soruyu yanlış yaptım.

4. Soru Sıfatı

İsimleri soru yoluyla belirten sıfatlardır: Hangi, nasıl, kaç, kaçınıcı, kaçar, ne kadar...

Hangi arabayı aldın?

Kaçınıcı bölümü bitirdin?

Bu işten kaçar lira kazandınız?

Adlaşmış Sıfat

Niteleme sıfatları bazen çekim eki alarak ya da almayarak niteledikleri ismi karşılayacak şekilde kullanılabilir.

Yaşlı insanlar çok duygusal olur.

Çalışkan öğrenciler kütüphaneden çıkmıyor.

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.

10.SINIF MASAL ÜNİTESİ KONULARI

MASAL

FABL

EDAT

BAĞLAÇ

ÜNLEM

Tıkla ve İzle

MASAL

Genellikle halk tarafından oluşturulan, sözlü olarak kuşaktan kuşağa anlatılan ve olağanüstü olaylarla süslenmiş, gerçek dışı olayların anlatıldığı anlatı türüne **masal** denir.

- Masallarda her insanı ilgilendiren **iyilik, güzellik, doğruluk, yardımseverlik** gibi **evrensel** konular işlenir.
- Dinî ve millî öğelere yer verilmez.
- Kahramanlar genellikle **devler, periler, cinler, cadılar** gibi hayali kişilerden oluşur ancak insanlar da masalların kişi kadrosunu oluşturabilir.
- Masallarda olağanüstü özellikler taşıyan **hayali olaylar** bulunmaktadır.
- Mekan **belli değildir** ve hayalidir. (Kafdağı ve periler ülkesi)
- Masallarda **zaman kavramı da belirsizdir**.
- Anlatımda “-miş” kipi kullanılır.
- Masallarda yalın bir dil ve anlatım söz konusudur.
- Masallar iyi ile kötünün mücadelesini anlatır, sonunda **iyilik üstün gelir**.
- Masalların söyleyeni belli değildir, **anonimdir**.
- Masallarda **eğitcilik** esastır ve amaç insanlara **ders vermektir**.

Masalların Bölümleri:

- 1) **Döşeme:** Dinleyicinin ilgisini çekme amacı taşıyan tekerleme bölümüdür.
- 2) **Serim:** Anlatılacak olan olay ve kişiler hakkında bilgi verildiği bölümdür.
- 3) **Düğüm:** Olayların gerçekleştiği bölümdür.
- 4) **Çözüm:** Düğümlenen olayın çözüldüğü ve bir sonuca vardığı bölümdür.
- 5) **Dilek:** Anlatılan olayların sonunda iyi dileklerin belirtildiği bölümdür.

Dünya Edebiyatında Masal

Eski Yunan'daki *Ezop Masalları*, Batı'da bilinen en eski masal / fabl örnekleridir.

Hint edebiyatında Beydeba'nın yazdığı *Kelile ve Dimne*, Doğu'daki ilk masal / fabl örnekleridir.

Arap ve İran kaynaklı *Binbir Gece Masalları*, Doğu toplumlarının hayal dünyasının ürünüdür.

Grimm Kardeşler ve Danimarkalı yazar **Andersen**, Batı masallarının örneklerini vermiştir.

Türk Edebiyatında Masal

Masal kelimesi Türkçeye Arapça "**Mesel**" sözcüğünden geçmiştir.

Türk edebiyatında Uygur Dönemi eseri olan *Kalyanamkara ve Papamkara* masal özelliği gösteren ilk eserlerdendir.

Türk edebiyatında "**Keloğlan**" en tanınmış masal kahramanıdır.

Halkın dilinde yaşayan masallarımızı *Pertev Naili Boratav*, *Eflatun Cem Güney*, *Naki Tezel* isimler derlemiştir.

FABL

Daha çok nazım şeklinde olan, insan dışındaki canlı ya da cansız varlıkların konuşurma ve kişileştirme sanatları kullanılarak ibret verici şekilde anlatıldığı hikayelere **fabl** denir.

- Kahramanlar genellikle **hayvanlardır**.
- Hayvanlar fablda *kurnazlık, cesaret, kibir, kıskançlık, kahramanlık* gibi insani özellikleri temsil edecek şekilde yer alır.
- Fabllarda **teşhis** ve **intak** sanatlarından yararlanır.
- “Dostluk, dayanışma, korku, öfke, kurnazlık” gibi evrensel temalar işlenir.
- Yer ve zaman belirsizdir.
- Fablların dili sadedir.
- Amaç özellikle çocuklara ahlaki anlamda ders vermektir.
- Bu türde hayvanlara bazı simgesel özellikler yüklenmiştir: tilkiye kurnazlık, yılanı sinsilik, koyuna saflık, karıncaya çalışkanlık gibi...
- Fabllar; serim, düğüm, çözüm ve öğüt bölümlerinden oluşur.
- Dünyada fabl denilince akla gelen ilk isim **La Fontaine** olmaktadır.

- Bu türün ilk örneği olarak **Beydeba**'nın **Kelile ve Dimne** adlı eser kabul görmektedir.

Fabl özellikleri gösteren bazı romanlar:

Richard Bach -> *Martı*

George Orwell -> *Hayvan Çiftliği*

Antoine de Saint-Exupéry -> *Küçük Prens*

- Şeyhi'nin yazdığı *Harnâme*, Türk edebiyatındaki ilk fabl örneğidir.**

Masal ve Fabl Arasındaki Farkları

- Masallar **mutlaka bir tekerleme** ile başlar. Ancak fabl türünde **tekerlemeler kullanılmaz**.
- Masallar **iyi bir sonla** biterken fabllarda **ibret verici bir son** vardır.
- Masallarda **insanlar kahraman** olabilirken fabllarda **genellikle hayvanlar** kahraman olmaktadır.
- Masallar **nesir yani düz yazı şeklinde** oluşturulurken fabl **nazım ya da nesir** şeklinde anlatılabilir.

EDAT

Tek başına herhangi bir anlam taşımayan, ancak cümle içerisinde kullanıldıklarında diğer isim ya da isim soylu sözcüklerle anlam ilgisi kurulabilen kelimelere “**Edat**” denir.

Edatlarla ilgili bazı özellikler:

- Edatlar *tek başına kullanılamaz*.
- Genellikle kendinden önceki sözcükle bir ilgi kurar.
- Sözcükler arasında **benzerlik, neden, amaç, eşitlik, yön** ilişkileri kurar.
- Cümleden çıkarıldığında anlam ya bozulur ya da değişir.

Başlıca edatlar şunlardır:

için, ile, gibi, kadar, göre, doğru, başka, dolayı, beri, ötürü, öte, yana, itibaren, nazaran, sanki, üzere, rağmen, sadece, yalnız, dek, karşı, karşın, dolayı, ancak...

*Senin **gibi** birisini daha önce hiç görmedim. (Karşılaştırma)*

*Bisikletle **ile** sahilde dolaştık. (Vasıta)*

*Bu gece **yalnız** kitap okumak istiyorum. (Sadece -> Edat)*

*Onun **kadar** çalışkanını görmedim. (Karşılaştırma)*

*Buraya gelmek **için** birçok şeyden vazgeçtim. (Amaç)*

*Ona **göre** yaptığımız her şey yanlıştı. (Görüş)*

***Yüzünü** ormana **karşı** dönmüştü. (Yer-yön)*

BAĞLAÇ

Cümle içinde aynı görevde olan ya da anlamca birbiri ile ilgisi bulunan sözcükleri, sözcük gruplarını, anlam bakımından birbiriyle ilgili cümleleri bağlayan sözcüklere “**bağlaç**” denir.

Bağlaçların Özellikleri

- Edatlar gibi tek başına kullanıldıklarında anlam taşımazlar.
- Eş görevli sözcükleri, ögeleri ve cümleleri birbirine bağlama gibi görevleri vardır.
- Başka sözcükler gibi farklı görevlerde kullanılamazlar.

Başlıca bağlaçlar şu şekildedir:

ve, veya, ya, ya da, yahut, de, bile, dahi, ki, ile, yalnız, ancak, ama, fakat, lakin, ne var ki, kaldı ki, bile, hele, üstelik, bir de, öyle ki, madem, mademki, meğer, meğerki, meğerse, yeter ki, öyleyse, oysa, oysaki, ise, halbuki, çünkü, hatta, yoksa, gerek... gerek, ister... ister, olsun... olsun, ne... ne, ya... ya, hem... hem, bir... bir

Edebiyat ve matematik derslerinden yüksek notlarla geçmişim.

Fizik sınavını beşle yedinci dersin ortasında yapabiliriz.

Ankara'ya gidecek otobüste ben de vardım.

Ders çalışmalısın ki sınıfı geçebilesin. (Amaç-sonuç)

Durumu anladı ki sinirlendi. (Neden-sonuç)

Seni aramadım çünkü telefonumu kaybetmişim.

Antalya'da hava 18 derece, İstanbul'da ise 4 dereceymiş.

Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli.

ÜNLEM

Acı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelere **ünlem** denir.

Tek başına kullanıldıklarında pek bir şey ifade etmeyen ünlemlerden sonra çoğu zaman **ünlem işareti (!)** konulmaktadır.

Birine seslenmede kullanılan sözcükler de ünlem olarak kabul edilir.

Bu nedenle ünlemleri, **seslenme ve duygu ünlemleri** diye iki başlıkta inceleyebiliriz:

Seslenme Ünlemleri

Ey!
Hey!
Şist!
Hişt!
Hu!
Bre!
Hoppala!
Hop!

Duygu Ünlemleri

Aman!
Ay!
Aaaa!
Tüh!
Eyvah!
Of!
Vah!
Be!
Ha!
Oooo!
Oha!
Eh!

Tıkla ve İzle

EDAT-BAĞLAÇ

ÜNLEM

Özellikler ve Örnekleri

9.SINIF EDEBİYAT

Masal Ünitesi

Ücretsiz Ders Notları PDF

Aşağıdaki Bağlantılardan "Türk Dili ve Edebiyatı" Ders Konularına, Etkileşimli Notlara ve Dosyalara Ulaşabilirsiniz.

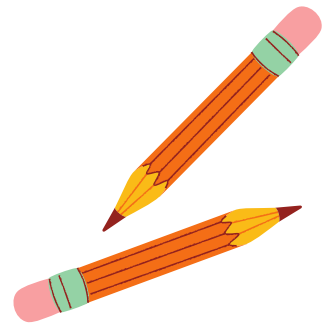
- ⇒ **TYT Türkçe PDF Notlar**
- ⇒ **AYT Edebiyat Notları PDF**
- ⇒ **Edebiyat Ders Notları PDF**

- ⇒ **9. Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **10.Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **11.Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **12.Sınıf Edebiyat Notları**

- ⇒ **Sınav Hazırlık Videoları**
- ⇒ **Ders Videoları**

10.SINIF MASAL ÜNİTESİ KONULARI

MASAL

FABL

EDAT

BAĞLAÇ

ÜNLEM

Tıkla ve İzle

MASAL

Genellikle halk tarafından oluşturulan, sözlü olarak kuşaktan kuşağa anlatılan ve olağanüstü olaylarla süslenmiş, gerçek dışı olayların anlatıldığı anlatı türüne **masal** denir.

- Masallarda her insanı ilgilendiren **iyilik, güzellik, doğruluk, yardımseverlik** gibi **evrensel** konular işlenir.
- Dinî ve millî öğelere yer verilmez.
- Kahramanlar genellikle **devler, periler, cinler, cadılar** gibi hayali kişilerden oluşur ancak insanlar da masalların kişi kadrosunu oluşturabilir.
- Masallarda olağanüstü özellikler taşıyan **hayali olaylar** bulunmaktadır.
- Mekan **belli değildir** ve hayalidir. (Kafdağı ve periler ülkesi)
- Masallarda **zaman kavramı da belirsizdir**.
- Anlatımda “-miş” kipi kullanılır.
- Masallarda yalın bir dil ve anlatım söz konusudur.
- Masallar iyi ile kötünün mücadelesini anlatır, sonunda **iyilik üstün gelir**.
- Masalların söyleyeni belli değildir, **anonimdir**.
- Masallarda **eğitcilik** esastır ve amaç insanlara **ders vermektir**.

Masalların Bölümleri:

- 1) **Döşeme:** Dinleyicinin ilgisini çekme amacı taşıyan tekerleme bölümüdür.
- 2) **Serim:** Anlatılacak olan olay ve kişiler hakkında bilgi verildiği bölümdür.
- 3) **Düğüm:** Olayların gerçekleştiği bölümdür.
- 4) **Çözüm:** Düğümlenen olayın çözüldüğü ve bir sonuca vardığı bölümdür.
- 5) **Dilek:** Anlatılan olayların sonunda iyi dileklerin belirtildiği bölümdür.

Dünya Edebiyatında Masal

Eski Yunan'daki *Ezop Masalları*, Batı'da bilinen en eski masal / fabl örnekleridir.

Hint edebiyatında Beydeba'nın yazdığı *Kelile ve Dimne*, Doğu'daki ilk masal / fabl örnekleridir.

Arap ve İran kaynaklı *Binbir Gece Masalları*, Doğu toplumlarının hayal dünyasının ürünüdür.

Grimm Kardeşler ve Danimarkalı yazar **Andersen**, Batı masallarının örneklerini vermiştir.

Türk Edebiyatında Masal

Masal kelimesi Türkçeye Arapça "**Mesel**" sözcüğünden geçmiştir.

Türk edebiyatında Uygur Dönemi eseri olan *Kalyanamkara ve Papamkara* masal özelliği gösteren ilk eserlerdendir.

Türk edebiyatında '**Keloğlan**' en tanınmış masal kahramanıdır.

Halkın dilinde yaşayan masallarımızı *Pertev Naili Boratav*, *Eflatun Cem Güney*, *Naki Tezel* isimler derlemiştir.

FABL

Daha çok nazım şeklinde olan, insan dışındaki canlı ya da cansız varlıkların konuşurma ve kişileştirme sanatları kullanılarak ibret verici şekilde anlatıldığı hikayelere **fabl** denir.

- Kahramanlar genellikle **hayvanlardır**.
- Hayvanlar fablda *kurnazlık, cesaret, kibir, kıskançlık, kahramanlık* gibi insani özellikleri temsil edecek şekilde yer alır.
- Fabllarda **teşhis** ve **intak** sanatlarından yararlanır.
- “Dostluk, dayanışma, korku, öfke, kurnazlık” gibi evrensel temalar işlenir.
- Yer ve zaman belirsizdir.
- Fablların dili sadedir.
- Amaç özellikle çocuklara ahlaki anlamda ders vermektir.
- Bu türde hayvanlara bazı simgesel özellikler yüklenmiştir: tilkiye kurnazlık, yılanı sinsilik, koyuna saflık, karıncaya çalışkanlık gibi...
- Fabllar; serim, düğüm, çözüm ve öğüt bölümlerinden oluşur.
- Dünyada fabl denilince akla gelen ilk isim **La Fontaine** olmaktadır.

- Bu türün ilk örneği olarak **Beydeba**'nın **Kelile ve Dimne** adlı eser kabul görmektedir.

Fabl özellikleri gösteren bazı romanlar:

Richard Bach -> *Martı*

George Orwell -> *Hayvan Çiftliği*

Antoine de Saint-Exupéry -> *Küçük Prens*

- Şeyhi'nin yazdığı *Harnâme*, Türk edebiyatındaki ilk fabl örneğidir.**

Masal ve Fabl Arasındaki Farkları

- Masallar **mutlaka bir tekerleme** ile başlar. Ancak fabl türünde **tekerlemeler kullanılmaz**.
- Masallar **iyi bir sonla** biterken fabllarda **ibret verici bir son** vardır.
- Masallarda **insanlar kahraman** olabilirken fabllarda **genellikle hayvanlar** kahraman olmaktadır.
- Masallar **nesir yani düz yazı şeklinde** oluşturulurken fabl **nazım ya da nesir** şeklinde anlatılabilir.

EDAT

Tek başına herhangi bir anlam taşımayan, ancak cümle içerisinde kullanıldıklarında diğer isim ya da isim soylu sözcüklerle anlam ilgisi kurulabilen kelimelere “**Edat**” denir.

Edatlarla ilgili bazı özellikler:

- Edatlar *tek başına kullanılamaz*.
- Genellikle kendinden önceki sözcükle bir ilgi kurar.
- Sözcükler arasında **benzerlik, neden, amaç, eşitlik, yön** ilişkileri kurar.
- Cümleden çıkarıldığında anlam ya bozulur ya da değişir.

Başlıca edatlar şunlardır:

için, ile, gibi, kadar, göre, doğru, başka, dolayı, beri, ötürü, öte, yana, itibaren, nazaran, sanki, üzere, rağmen, sadece, yalnız, dek, karşı, karşın, dolayı, ancak...

*Senin **gibi** birisini daha önce hiç görmedim. (Karşılaştırma)*

*Bisikletle **ile** sahilde dolaştık. (Vasıta)*

*Bu gece **yalnız** kitap okumak istiyorum. (Sadece -> Edat)*

*Onun **kadar** çalışkanını görmedim. (Karşılaştırma)*

*Buraya gelmek **için** birçok şeyden vazgeçtim. (Amaç)*

*Ona **göre** yaptığımız her şey yanlıştı. (Görüş)*

***Yüzünü** ormana **karşı** dönmüştü. (Yer-yön)*

BAĞLAÇ

Cümle içinde aynı görevde olan ya da anlamca birbiri ile ilgisi bulunan sözcükleri, sözcük gruplarını, anlam bakımından birbiriyle ilgili cümleleri bağlayan sözcüklere “**bağlaç**” denir.

Bağlaçların Özellikleri

- Edatlar gibi tek başına kullanıldıklarında anlam taşımazlar.
- Eş görevli sözcükleri, ögeleri ve cümleleri birbirine bağlama gibi görevleri vardır.
- Başka sözcükler gibi farklı görevlerde kullanılamazlar.

Başlıca bağlaçlar şu şekildedir:

ve, veya, ya, ya da, yahut, de, bile, dahi, ki, ile, yalnız, ancak, ama, fakat, lakin, ne var ki, kaldı ki, bile, hele, üstelik, bir de, öyle ki, madem, mademki, meğer, meğerki, meğerse, yeter ki, öyleyse, oysa, oysaki, ise, halbuki, çünkü, hatta, yoksa, gerek... gerek, ister... ister, olsun... olsun, ne... ne, ya... ya, hem... hem, bir... bir

Edebiyat ve matematik derslerinden yüksek notlarla geçmişim.

Fizik sınavını beşle yedinci dersin ortasında yapabiliriz.

Ankara'ya gidecek otobüste ben de vardım.

Ders çalışmalısın ki sınıfı geçebilesin. (Amaç-sonuç)

Durumu anladı ki sinirlendi. (Neden-sonuç)

Seni aramadım çünkü telefonumu kaybetmişim.

Antalya'da hava 18 derece, İstanbul'da ise 4 dereceymiş.

Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli.

ÜNLEM

Acı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelere **ünlem** denir.

Tek başına kullanıldıklarında pek bir şey ifade etmeyen ünlemlerden sonra çoğu zaman **ünlem işareti (!)** konulmaktadır.

Birine seslenmede kullanılan sözcükler de ünlem olarak kabul edilir.

Bu nedenle ünlemleri, **seslenme ve duygu ünlemleri** diye iki başlıkta inceleyebiliriz:

Seslenme Ünlemleri

Ey!
Hey!
Şist!
Hişt!
Hu!
Bre!
Hoppala!
Hop!

Duygu Ünlemleri

Aman!
Ay!
Aaaa!
Tüh!
Eyvah!
Of!
Vah!
Be!
Ha!
Oooo!
Oha!
Eh!

Tıkla ve İzle

EDAT-BAĞLAÇ

ÜNLEM

Özellikler ve Örnekleri

9.SINIF EDEBİYAT

Masal Ünitesi

Ücretsiz Ders Notları PDF

Aşağıdaki Bağlantılardan "Türk Dili ve Edebiyatı" Ders Konularına, Etkileşimli Notlara ve Dosyalara Ulaşabilirsiniz.

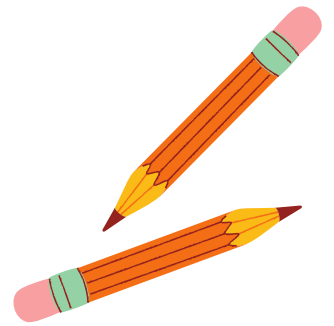
- ⇒ **TYT Türkçe PDF Notlar**
- ⇒ **AYT Edebiyat Notları PDF**
- ⇒ **Edebiyat Ders Notları PDF**

- ⇒ **9. Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **10.Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **11.Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **12.Sınıf Edebiyat Notları**

- ⇒ **Sınav Hazırlık Videoları**
- ⇒ **Ders Videoları**

9.SINIF 1.DÖNEM 2.YAZILI KONULARI

- NAZIM BİRİMİ
- NAZIM BİÇİMİ
- NAZIM TÜRÜ

AHENK UNSURLARI

- 1) ÖLÇÜ (VEZİN)
- 2) REDİF
- 3) KAFİYE (UYAK)
- 4) KAFİYE DÜZENİ

- ŞİİR TÜRLERİ
- İMGE NEDİR?
- EDEBİ SANATLAR
- MASAL
- FABL
- SIFATLAR
- EDAT-BAĞLAÇ-ÜNLEM

Tıkla ve İzle

Tıkla ve İzle

Tıkla ve İzle

ŞİİR NEDİR?

Seslerin uyumlu kullanımı, ritimli sözlere ve zengin imgelere dayanan yani zengin bir anlama sahip olan edebi metinlere **şiiir** denir.

- Şiirler, *insan duygusuna seslenir, coşku uyandırır, zengin bir düş gücü* barındırır.
- Şiir türünde **ahenk** ve **etkileyicilik** ön plana çıkar.
- Duygularını etkileyici bir şekilde dile getiren yani şiir yazan kişiye de **şair** denir.
- Şiirdeki ana duyguya **tema**, temanın sınırlandırılmış haline de **konu** denir.

Mahlas: Divan şairlerinin şiirlerinde kullandıkları takma isme mahlas denir.

Bâkî-sıfat virdün elem itdün gözüm yaşını yem

Kıldungarîk-i bahr-i gam deryâlarasaldun beni.

Tapşırma: Halk şairlerinin şiirlerinde kullandıkları takma addır.

Karac’oğlan der ki konanlar göçmez

Bu ayrılık bizlen arasın açmaz

Bir kötü gönlüm var güzelden geçmez

Ne güzele doymaz gözüm var benim

NAZIM BİRİMİ

Şiiri oluşturan dizelerin kendi arasında anlamca kümelenişine **nazım birimi** denir. Nazım birimi, şiirde oluşturulan bu kümelenişlerin dize sayısına göre isimlendirilir.

Dize:

Bir şiiri oluşturan anlamlı en küçük birime **dize** ya da **mısra** denilmektedir.

“Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen” (Şeyh Galip)

Beyit:

Kendi içinde anlam bütünlüğü kuran ve sadece **iki dizeden** oluşan şiir yapısına beyit denilmektedir.

Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı?

Felekler yandı âhımdanmurâdımşem’i yanmaz mı? (Fuzûlî)

Dörtlük:

Dört dizenin kendi içinde anlam bütünlüğü oluşturmaya **dörtlük** denir.

Derdim çoktur hangisine yanayım

Yine tazelendi yürek yarası

Ben bu derde nerden derman bulayım

Meğer şah elinden ola çaresi (Pir Sultan Abdal)

Bent:

Dize, beyit ve dörtlük dışında dizelerin oluşturduğu tüm kümelere bent adı verilmektedir. Genellikle 2 dizeden fazlasına bent denir.

Kandilli’de eski bahçelerde

Akşam kapanınca perde perde

Bir hatıra zevki var kederde. (Yahya Kemal Beyatlı)

Türk edebiyatında birçok nazım birimi kullanılmıştır:

İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı ve Halk Edebiyatı’nda tercih edilen nazım birimi dörtlük olmuştur.

Divan Edebiyatı’nda daha çok beyit ve bent tercih edilmiştir.

NAZIM BİÇİMİ

- Şiirin nazım birimi, ölçüsü ve uyak örgüsüne göre kazandığı biçimsel özelliklerin genel adıdır.
- Nazım biçimi bir başka ifade ile “**Nazım şekli**” olarak da adlandırılmaktadır.
- “**Nazım biçimi**”, adından da anlaşılacağı gibi şiirin şekilsel özellikleriyle alakalıdır.
- Onlarca asırlık bir geçmişi olan Türk şiiri, Türk milletinin geçirdiği evrelere göre çok farklı nazım şekillerinde kullanılmıştır.

Nazım şekillerini belirleyen unsurlar ise şu şekildedir:

- Uyak Örgüsü
- Ölçü
- Nazım Birimi

Türk Şiirinde Kullanılan Nazım Biçimleri

HALK ŞİİRİ

Anonim Halk Şiiri:

Mâni
Türkü

Aşık Tarzı Halk Şiiri:

Koşma
Semai
Varsağı
Destan

DİVAN ŞİİRİ

Beyitlerle Kurulanlar:

Gazel
Kaside
Mesnevi
Kıt'a
Müstezat

Bentlerle Kurulanlar:

Tuyuğ
Rubai
Murabba
Şarkı
Muhammes
Terkibibent
Terciibent

BATI ETKİSİNDEKİ TÜRK ŞİİRİ

Sone
Terzarıma
Triyole
Balat
Serbest nazım

NAZIM TÜRÜ

Şiirlerin konu ve temasına göre aldığı isme **nazım türü** denir. "Nazım biçimi" şiirin şekline göre aldığı isimken **nazım türü** konusuna göre aldığı addır.

Türk Şiirinde Kullanılan Nazım Türleri

I. İslamiyet Öncesi Türk Şiiri

Sagu
Koşuk
Destan

II. Halk Şiiri

Aşık Tarzı Halk Şiiri:
Güzelleme, Koçaklama,
Taşlama, Ağıt

Anonim Halk Şiiri:

Ninni, Ağıt

Dinî-Tasavvufi Halk Şiiri:

İlahi, Nefes, Deme, Nutuk,
Şathiye, Devriye

III. Divan Şiiri

Tevhit
Münacaat
Naat
Mersiye
Methiye
Hicviye
Fahriye

HECE ÖLÇÜSÜ

- Milli ölçümüz olan “**Hece ölçüsü**” dizelerdeki hece sayılarının eşit olması esasına dayanmaktadır.
- Şiir okunurken bazı yerlerde duraklama olur ve bu yerlere **durak** denir.
- Duraklar iki kelimenin ortasına gelir, kelimelerin ortasına gelmez.
- Türk şiirinde en çok “**7, 8 ve 11**’li” hece ölçüsü kullanılmıştır.
- İslamiyet’in kabulünden önceki şiirlerimizde de kullandığımız ölçü hecedir.
- Halk Edebiyatı ve Milli Edebiyat’ta sıklıkla kullanılmıştır.

Hece Ölçüsü kalıpları ve durakları şu şekildedir:

- **5 heceli:** Serbest
- **6 heceli:** 3 + 3 / serbest
- **7 heceli:** 4 + 3
- **8 heceli:** 4 + 4 10 heceli: 5 + 5
- **11 heceli:** 6 + 5 / 4+4+3
- **12 heceli:** 4 + 4 + 4 / 7 + 5 / 6 + 6
- **13 heceli:** 7 + 6 , 8 + 5
- **14 heceli:** 7 + 7
- **15 heceli:** 8 + 7
- **16 heceli:** 8 + 8 / 4 + 4 + 4 + 4

Okumaktan / murat ne

Kişi Hak’kı / bilmektir

Çün okudun / bilmezsin

Ha bir kuru / emektir

* Yukarıdaki dörtlük 7 heceden oluşmakta ve 4+3 şeklinde bir durağa sahiptir.

KAFİYE DÜZENİ

- Dize sonlarında kafiyelerin diziliş özelliklerine göre gruplandırılmasına kafiye şeması, kafiye düzeni ya da uyak örgüsü denir.
- Kafiye düzeni belirlenirken birbiriyle kafiyeli dizeler aynı harfle gösterilir.
- Kafiye şeması, şiirde ahengi sağlamak için kullanılan unsurlardan birisidir.

Beş farklı kafiye düzeni vardır:

- a)Düz Kafiye
- b)Çapraz Kafiye
- c)Sarmal Kafiye
- d)Mani Tipi Kafiye
- e)Örüşük Kafiye

Düz Kafiye

Bir dörtlükteki kafiyelerin a,a,a,a ya da a,a,a,b şeklinde sıralanmasına düz kafiye denir.

Çapraz Kafiye

El gibi dolaşma Anadolu’nda, (a)

Arkadaş, yurdunu içinden tanı.(b)

Dinle bir yosmayı pınar yolunda,(a)

Dinle bir yaylada garip çobanı(b)

Sarma Kafiye

Bozkırın ortası bir kara duman (a)

Bitmez yelleri, soğuğu bitmez (b)

Yaz bahar gelmeden kar kalkıp gitmez(b)

Bulutlu göklere ağlıyor aman (a)

Mani Tipi Kafiye

Arabası sürgülü (a)

Saçları da örgülü (a)

Babasından istedim (b)

Güzel yüzü sümbülü (a)

Gene bülbül bilir gülin hâlinde (a)

Yeter deli oldum yârin elinden (a)

Âşık aşır gelir yaya belinden (a)

Yardan bize gel olduğu zamandır (b)

KAFİYE VE REDİF

REDİF

- Dize sonlarında tekrarlanan, aynı harflerden oluşan **aynı görev ve anlamdaki ekler, kelimeler ve kelime** gruplarına **redif** denir.
- Şiirde ahenk unsurları incelenirken dize sonunda öncelikle redif aranmalıdır.
- Redifler **ek ve kelime** halinde bulunabilir.

Senin bu Ruhsati'n senin kardaşın

Senin benim için böyle telaşın

Senin bu feryadın senin göz yaşın

Senin buselerin öldürür beni

* Yukarıdaki dizlerin sonunda yer alan "kardaş, telaş, yaş" sözcükleri kök, "-ın" ekleri ortak bir şekilde 2.tekil şahıs iyelik olduğundan "-ın" ekleri rediftir.

*Gine hekim gelmiş dermana **muhtaç***

*Can telef ediyor kurbana **muhtaç***

*Artık geri dönmez fermana **muhtaç***

Karıştı araya muzı kaç gündür.

* Yukarıdaki dizlerin sonunda yer alan "muhtaç" kelimeleri aynı anlama gelen kelimelerin tekrarı olduğundan rediftir.

KAFİYE

Şiirde iki veya daha çok dize arasındaki farklı anlam ve görevdeki seslerin, kelimelerin benzerliğine kafiye denilmektedir.

- Bir ses benzerliği:** Yarım Kafiye
- İki ses benzerliği:** Tam Kafiye
- Üç veya üzeri ses benzerliği:** Zengin Kafiye

YUNUS'un sözü

Kan ağlar gözü

Doğrudur özü

Aşkın elinden

* Yukarıdaki dizlerin sonundaki sözcüklere gelen "-ü" eki rediftir. Rediften sonra ses benzerliklerine bakıyoruz ve üç dize de "öz" seslerinin tekrar ettiğini görüyoruz. Toplamda 2 ses benzerliği olduğundan "öz" tam kafiye.

Cinaslı Kafiye:

Dize sonlarında yer alan yazılışları aynı ama anlamları farklı olan sözcüklerin tekrar etmesi cinaslı kafiye olarak adlandırılmaktadır.

Niçin kondun a bülbül

Kapımdaki asmaya

Ben yârimden ayrılmam

Götürseler asmaya

* Yukarıdaki dizlerin sonunda aynı şekilde okunan "asmaya" sözcüğü bulunsa da birincisi üzüm dalı anlamında isim, ikincisi ise idam etmek anlamındadır. Okunuşlar aynı fakat anlamlar farklı olduğundan "asmaya" cinaslı kafiye.

Tunç Kafiye:

Dize sonundaki bir kelimenin diğer bir dize sonundaki bir kelime içinde aynen yer alması ile oluşan kafiye **tunç kafiye** denir.

Uzaktan bir tren sesi gelince

*Hasretle sızlıyan kalbimiz, **ince***

REDİF VE KAFİYE NASIL BULUNUR?

- 1) Kafiye ve redif her zaman dize sonlarında aranır.
- 2) Dizenin en sonunda öncelikle redif aranır çünkü redif kafiye sonradan gelir.
- 3) Kafiye genellikle dize sonundaki kelimelerin köklerinde aranır.

Tıkla ve İzle

Yandaki videoda konunun püf noktaları yer alıyor.

İMGE

- Gerçekliğin dışında, şairlerin dış dünya gözlemlerinden yola çıkarak kendi hayal dünyasında oluşturduğu görüntülere **imge** denir.
- Türk Dil Kurumu sözlüğünde imge “**Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal**” şeklinde belirtilmektedir.
- Binlerce kelimeye rağmen dil, bazı duygu ve düşüncelerin aktarılmasında yetersiz kaldığından şairler imgeye başvurmaktadır.
- İmgeler alışılmışın dışında yani özgün olmak zorundadır.
- Şiirde imgeyi tek bir sözcük halinde görebileceğimiz gibi birden fazla kelime halinde ya da dizeler boyunca da görebiliriz.

Onu her gördüğümde aklım kırılıyordu.

(Akıl kırılması imgedir.)

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller;

Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller.

Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer? (Ahmet Haşim)

(Kanayan güller, alev gibi dallar ve suların yanması imgedir.)

Oysa ay bir ateş gibi yağıyor

usul usul terliyor bir batık gemi (Turgut Uyar)

(Ayın ateş gibi yağması, geminin terlemesi imgedir.)

ŞİİR TÜRLERİ

İnsanların her türlü duygusunu aktardığı en önemli edebi tür şüphesiz **şiir** olmuştur.

Başlangıçtan günümüze kadar çok farklı konularda söylenen şiirleri konularına göre beş başlıkta toplamamız mümkündür:

- *Lirik Şiir*
- *Epik Şiir*
- *Didaktik Şiir*
- *Pastoral Şiir*
- *Satirik Şiir*

a) Lirik Şiir

Aşk, tabiat, özlem, gurbet, vatan, din, ölüm gibi şairdeki duyguları ve heyecanları dile getiren şiir türüne “**Lirik şiir**” denir.

Eski Yunan edebiyatında şairlerin şiirleri **Lyra (lir)** adını verdiklerini saz eşliğinde okumalarından dolayı bu şiire «Lirik» adı verilmiştir.

Divan edebiyatında gazel, şarkı; halk edebiyatında da güzelleme şiirleri bu türe örnek olarak gösterilebilir.

*Kömür gözlüm ne salının karşımda,
Gündüz hayalimde, gece düşümde.
Bir güzelin sevdası var başımda,
Yar sevdası çetin olur yaradan.*

Karacaoğlan

b) Epik Şiir

Kahramanlık ve savaş gibi konuları destansı özellikler içinde okuyucuya aktararak coşku uyandırmayı amaçlayan şiir çeşidine "Epik şiir" denir. Yunanca "Epos" kelimesinden türetilmiştir.

Olağanüstü nitelikler taşıması epik şiirin en belirgin özelliklerinden biridir.

Halk edebiyatında koçaklama, destan, varsagı gibi şiirler epik özellikler gösterir.

c) Didaktik Şiir

Belli bir konuda düşünceyi vurgulayıp bilgi veren, bir konuda öğüt ve ahlaki ders vermeyi amaçlayan öğretici nitelik taşıyan ve genellikle duygu yönü olmayan şiirlere "Didaktik şiir" denir.

Yunanca "Didaktikos" sözcüğünden türetilmiştir.

Düşünceler ve öğütler, daha ikna edici olması amacıyla şiir şeklinde söylenir. Manzum hikâyeler ve fabllar didaktik özellik gösterir.

d) Satirik Şiir

Toplumun veya kişilerin beğenilmeyen yönlerini açık ya da kapalı bir şekilde eleştiren, onların gülünç yönleriyle alan eden şiirlere "Satirik şiir" denir.

Satirik şiirlerin temelinde eleştirel bir tavır yatmaktadır.

Bu tür şiirlere divan edebiyatında **hicviye**, halk edebiyatında **taşlama** denilmektedir.

e) Pastoral Şiir

Doğa güzelliklerini, kır ve çobanların yaşamlarını anlatıp sevdirmeyi, buralara duyulan özlemleri dile getirmeyi amaçlayan şiir türüne "Pastoral şiir" denir.

Pastoral kelimesi Latince "çobanlara ilişkin" anlamına gelen "pastoralis" kelimesine dayanmaktadır.

Bu türdeki şiirler süsten uzak sade bir dile sahiptir.

*Köroğlu'yum medhim merde yeğine
Koç yiğit değişmez cengi düğüne
Sere serpe gider düşman önüne
Ölümü karşılar meydan içinde
Köroğlu*

*Güzel dil, Türkçe bize,
Başka dil, gece bize.
İstanbul konuşması
En saf, en ince bize
Ziya Gökalp*

*Bana Tahir Efendi kelp demiş
İltifat, bu sözde zâhirdir
Mâlikî mezhebim benim zirâ
İtikatımca kelp tâhirdir
Nef'î*

*Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum,
Bu dağların en eski âşinasıdır soyum.
Bekçileri gibiyiz ebencet buraların, –
Bu تنها ovaların, bu vahşi kayaların
Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi.
Her gün aynı pınardan doldurup testimizi,
Kırlara açılırız çingiraklarımızla.
Kemalettin Kamu*

EDEBİ SANATLAR

Anlatımda etkiyi arttırmak, anlatımı zenginleştirmek, güçlendirmek ve renklendirmek için dilin anlam ve sembolik gücünü kullanma özelliklerine “**Edebi sanatlar ya da söz sanatları**” denir.

- Edebi sanatlar yoluyla eserin daha güzelleştiği, sözün daha etkili olduğu kabul edilir.
- Teşbih, istiare, mecazı-mürsel, teşhis, intak, tenasüp, tezat, telmih, hüsnütalil, tecahüliarif, kinaye, tevriye, tariz, irsali mesel ve mübalağa** başlıca edebî sanatlardır.

Teşbih (Benzetme): Aralarında benzerlik ilgisi kurulan varlık veya kavramlardan nitelikçe zayıf olanın, kuvvetli olana benzetilerek anlatılmasıdır.

Benzeyen: Özellikçe zayıf olandır.

Kendisine benzetilen: Özellikçe güçlü olandır.

Benzetme yönü: Aktarılan özelliktir.

Benzetme edatı: Gibi, kadar, sanki vb. kelimelerdir.

Ahmet krallar gibi yaşıyordu. Ahmet lüks içinde yaşamasıyla krallara benzetilmiş.

Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım;

Teşbih-i Belîğ (Güzel Benzetme): Benzetme ögelerinden sadece “**Kendisine benzetilen ve benzeyen**” ile yapılan teşbih çeşididir.

Tilki çocuk bizi yine kandırmayı başardı.

Cennet: Kendisine Benzetilen

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?

Vatan: Benzeyen

İstiare (Eğretileme): Benzetmenin asıl unsurları olan benzeyen ya da kendisine benzetilenin yalnız birinin kullanılmasıyla yapılan edebî sanattır.

Açık İstiare: Sadece “Kendisine benzetilen” ögesinin kullanıldığı istiaredir.

Askerlerimiz düşmanı denize döktüler. Askerlerimiz aslana benzetilmiş fakat benzeyen yani askerler kullanılmamış.

Bir hilâl uğruna ya Rab ne güneşler batıyor.

Kapalı İstiare: Yalnızca “Benzeyen” ögesinin kullanıldığı istiare türüdür.

Oyuncular sahada adeta kükredi.

İçimde damla damla bir korku birikiyor.

Mecazımürsel (Ad Aktarması): Bir sözün, benzetme amacı güdülmeden, başka bir sözün yerine kullanılmasıdır.

*parça-bütün, neden-sonuç, özel-genel, eser-sanatçı, iç-dış, yer-insan, soyut-somut, yön-uygarlık, araç-kullanıcı gibi anlam ilgileri bulunur...

Uçak İzmir’e inmek üzereydi.

Üşüdüğünde sobayı yakarsın.

Necip Fazıl’ı severek okurum.

Tüm sınıfı yarın sözlü yapacağım.

Teşhis (Kişileştirme): İnsan dışındaki varlık ve kavramlara insana ait duyuş ve davranış özellikleri yükleme sanatıdır.

Bir yağmur başlar ya inceden ince

Toprak insan gibi sevindiğinden teşhistir.

Bak o zaman topraktaki sevince

Vapur insan gibi eli kolu bağlanmış ağladığından teşhistir.

Haliç’te bir vapuru vurdular dört kişi

demirlemişti eli kolu bağlıydı ağlıyordu

İntak (Konuşturma): Kişileştirilen varlık veya kavramın konuşturulmasıdır.

Dal bir gün dedi ki tomurcuğuna: — Tenimde bir yara işler gibisin.

Tenasüp (Uygunluk): Anlamca birbiriyle ilgili kelimelerin bir arada kullanılması sanatıdır.

Okul, ğretmen, sınıf, ğrenci, kalem, defter...

*Bir **gemi** yanaştı Samsun’a sabaha karşı,*

*Selam durdu **kayığı, aparası, takası,***

*Selam durdu **tayfası.** **Birbiriyle alakalı gemi, kayık, apara, taka, tayfa bir arada kullanıldığından tenasptr.***

Tezat (Karşıtlık): Birbirine karşıt duygu, düşünce, hayal ve durumları ifade eden kavramları bir arada kullanma sanatıdır.

*Neden böyle **düşman** grnrsnz,*

*Yıllar yılı **dost** bildiğim aynalar?*

Düşman-Dost zıt kavramlar bir arada kullanıldığından tezat sanatıdır.

Telmih (Hatırlatma): Hemen herkesçe bilinen bir olaya veya kişiye gönderme yaparak o olayı veya kişiye hatırlatma sanatıdır.

*Gönlünü **şirin'in** aşkı sarınca*

Yol almış hayatın ufuklarınca

Hz.İsa ve Hz.Musa bize hatırlatıldığından telmih sanatıdır.

*O hızla dağları **Ferhat** yarınca*

Başlamış akmaya oban eşmesi

Hsntalil (Güzel Nedene Bağlama): Bir olayı gerçek nedeninin dışında bir nedene, çoğunlukla da güzel bir nedene bağlama sanatıdır.

Güzel şeyler düşünelim diye

Yemyeşil oluvermiş ağaçlar

Ağaçların yeşil olması bizim güzel şeyler düşünmemize bağlandığından hüsnütalil sanatıdır.

Tecahliarif (Bilmezden Gelme): Bildiği bir şeyi bilmez görünme, bilmezlikten gelme sanatıdır.

şakaklarıma kar mı yağdı ne var?

Benim mi Allahım bu çizgili yüz?

şair saçlarının beyazladığının farkında değilmiş gibi davrandığından tecahliarif sanatıdır.

Kinaye (Değinmece): Gerçek anlamı da dşnlebilecek bir sözü gerçek anlamının dışında (mecaz anlamıyla) kullanma sanatıdır.

İşleyen demir pas tutmaz.

Ateş düştüğü yeri yakar.

Bu atasözü hem mecaz hem de gerçek anlamda kullanılabileceğinden kinayedir.

Tariz (İğneleme): Bir sözü, tersini kastederek kullanma sanatıdır.

Adamınız gerçekten ustaymış; onun eli değeli bizim makine kararsızlığı bıraktı; artık hiç alışmıyor.

Ne kadar kültürlü olduğu (!) yazılarından belli.

İrsalimesel: şiirde atasözü veya vecize (zdeyiş) kullanma sanatıdır.

– Balık baştan kokar bunu bilmemek,

Seyrânî gâfilin ahmaklığından.

Mübalağa (Abartma): Sözün gücünü ve etkisini artırmak amacıyla bir durum, olay ya da varlığın olduğundan büyük veya küçük, çok ya da az gösterilerek anlatılması sanatıdır.

Mdanın ince dallı söğüt dalına ıkmaşı ve yavrusunu sineğin kapmaşı abartılı bir durumdur.

– Manda yuva yapmış söğüt dalına,

MASAL

Genellikle halk tarafından oluşturulan, sözlü olarak kuşaktan kuşağa anlatılan ve olağanüstü olaylarla süslenmiş, gerçek dışı olayların anlatıldığı anlatı türüne **masal** denir.

- Masallarda her insanı ilgilendiren **iyilik, güzellik, doğruluk, yardımseverlik** gibi **evrensel** konular işlenir.
- Dinî ve millî öğelere yer verilmez.
- Kahramanlar genellikle **devler, periler, cinler, cadılar** gibi hayali kişilerden oluşur ancak insanlar da masalların kişi kadrosunu oluşturabilir.
- Masallarda olağanüstü özellikler taşıyan **hayali olaylar** bulunmaktadır.
- Mekan **belli değildir** ve hayalidir. (Kafdağı ve periler ülkesi)
- Masallarda **zaman kavramı da belirsizdir**.
- Anlatımda “-miş” kipi kullanılır.
- Masallarda yalın bir dil ve anlatım söz konusudur.
- Masallar iyi ile kötünün mücadelesini anlatır, sonunda **iyilik üstün gelir**.
- Masalların söyleyeni belli değildir, **anonimdir**.
- Masallarda **eğitcilik** esastır ve amaç insanlara **ders vermektir**.

Masalların Bölümleri:

- 1) **Döşeme:** Dinleyicinin ilgisini çekme amacı taşıyan tekerleme bölümüdür.
- 2) **Serim:** Anlatılacak olan olay ve kişiler hakkında bilgi verildiği bölümdür.
- 3) **Düğüm:** Olayların gerçekleştiği bölümdür.
- 4) **Çözüm:** Düğümlenen olayın çözüldüğü ve bir sonuca vardığı bölümdür.
- 5) **Dilek:** Anlatılan olayların sonunda iyi dileklerin belirtildiği bölümdür.

Dünya Edebiyatında Masal

Eski Yunan'daki *Ezop Masalları*, Batı'da bilinen en eski masal / fabl örnekleridir.

Hint edebiyatında Beydeba'nın yazdığı *Kelile ve Dimne*, Doğu'daki ilk masal / fabl örnekleridir.

Arap ve İran kaynaklı *Binbir Gece Masalları*, Doğu toplumlarının hayal dünyasının ürünüdür.

Grimm Kardeşler ve Danimarkalı yazar **Andersen**, Batı masallarının örneklerini vermiştir.

Türk Edebiyatında Masal

Masal kelimesi Türkçeye Arapça "**Mesel**" sözcüğünden geçmiştir.

Türk edebiyatında Uygur Dönemi eseri olan *Kalyanamkara ve Papamkara* masal özelliği gösteren ilk eserlerdendir.

Türk edebiyatında "**Keloğlan**" en tanınmış masal kahramanıdır.

Halkın dilinde yaşayan masallarımızı *Pertev Naili Boratav*, *Eflatun Cem Güney*, *Naki Tezel* isimler derlemiştir.

FABL

Daha çok nazım şeklinde olan, insan dışındaki canlı ya da cansız varlıkların konuşurma ve kişileştirme sanatları kullanılarak ibret verici şekilde anlatıldığı hikayelere **fabl** denir.

- Kahramanlar genellikle **hayvanlardır**.
- Hayvanlar fablda *kurnazlık, cesaret, kibir, kıskançlık, kahramanlık* gibi insani özellikleri temsil edecek şekilde yer alır.
- Fabllarda **teşhis** ve **intak** sanatlarından yararlanır.
- “Dostluk, dayanışma, korku, öfke, kurnazlık” gibi evrensel temalar işlenir.
- Yer ve zaman belirsizdir.
- Fablların dili sadedir.
- Amaç özellikle çocuklara ahlaki anlamda ders vermektir.
- Bu türde hayvanlara bazı simgesel özellikler yüklenmiştir: tilkiye kurnazlık, yılanı sinsilik, koyuna saflık, karıncaya çalışkanlık gibi...
- Fabllar; serim, düğüm, çözüm ve öğüt bölümlerinden oluşur.
- Dünyada fabl denilince akla gelen ilk isim **La Fontaine** olmaktadır.

- Bu türün ilk örneği olarak **Beydeba**’nın **Kelile ve Dimne** adlı eser kabul görmektedir.

Fabl özellikleri gösteren bazı romanlar:

Richard Bach -> *Martı*

George Orwell -> *Hayvan Çiftliği*

Antoine de Saint-Exupéry -> *Küçük Prens*

- **Şeyhi**’nin yazdığı *Harnâme*, Türk edebiyatındaki ilk fabl örneğidir.

Masal ve Fabl Arasındaki Farkları

- Masallar **mutlaka bir tekerleme** ile başlar. Ancak fabl türünde **tekerlemeler kullanılmaz**.
- Masallar **iyi bir sonla** biterken fabllarda **ibret verici bir son** vardır.
- Masallarda **insanlar kahraman** olabilirken fabllarda **genellikle hayvanlar** kahraman olmaktadır.
- Masallar **nesir yani düz yazı şeklinde** oluşturulurken fabl **nazım ya da nesir** şeklinde anlatılabilir.

EDAT

Tek başına herhangi bir anlam taşımayan, ancak cümle içerisinde kullanıldıklarında diğer isim ya da isim soylu sözcüklerle anlam ilgisi kurulabilen kelimelere “**Edat**” denir.

Edatlarla ilgili bazı özellikler:

- Edatlar *tek başına kullanılamaz*.
- Genellikle kendinden önceki sözcükle bir ilgi kurar.
- Sözcükler arasında **benzerlik, neden, amaç, eşitlik, yön** ilişkileri kurar.
- Cümleden çıkarıldığında anlam ya bozulur ya da değişir.

Başlıca edatlar şunlardır:

için, ile, gibi, kadar, göre, doğru, başka, dolayı, beri, ötürü, öte, yana, itibaren, nazaran, sanki, üzere, rağmen, sadece, yalnız, dek, karşı, karşın, dolayı, ancak...

*Senin **gibi** birisini daha önce hiç görmedim. (Karşılaştırma)*

*Bisikletle **ile** sahilde dolaştık. (Vasıta)*

*Bu gece **yalnız** kitap okumak istiyorum. (Sadece -> Edat)*

*Onun **kadar** çalışkanını görmedim. (Karşılaştırma)*

*Buraya gelmek **için** birçok şeyden vazgeçtim. (Amaç)*

*Ona **göre** yaptığımız her şey yanlıştı. (Görüş)*

***Yüzünü** ormana **karşı** dönmüştü. (Yer-yön)*

BAĞLAÇ

Cümle içinde aynı görevde olan ya da anlamca birbiri ile ilgisi bulunan sözcükleri, sözcük gruplarını, anlam bakımından birbiriyle ilgili cümleleri bağlayan sözcüklere “**bağlaç**” denir.

Bağlaçların Özellikleri

- Edatlar gibi tek başına kullanıldıklarında anlam taşımazlar.
- Eş görevli sözcükleri, ögeleri ve cümleleri birbirine bağlama gibi görevleri vardır.
- Başka sözcükler gibi farklı görevlerde kullanılamazlar.

Başlıca bağlaçlar şu şekildedir:

ve, veya, ya, ya da, yahut, de, bile, dahi, ki, ile, yalnız, ancak, ama, fakat, lakin, ne var ki, kaldı ki, bile, hele, üstelik, bir de, öyle ki, madem, mademki, meğer, meğerki, meğerse, yeter ki, öyleyse, oysa, oysaki, ise, halbuki, çünkü, hatta, yoksa, gerek... gerek, ister... ister, olsun... olsun, ne... ne, ya... ya, hem... hem, bir... bir

Edebiyat ve matematik derslerinden yüksek notlarla geçmiştim.

Fizik sınavını beşle yedinci dersin ortasında yapabiliriz.

Ankara'ya gidecek otobüste ben de vardım.

Ders çalışmalısın ki sınıfı geçebilesin. (Amaç-sonuç)

Durumu anladı ki sinirlendi. (Neden-sonuç)

Seni aramadım çünkü telefonumu kaybetmiştim.

Antalya'da hava 18 derece, İstanbul'da ise 4 dereceymiş.

Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli.

ÜNLEM

Acı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelere **ünlem** denir.

Tek başına kullanıldıklarında pek bir şey ifade etmeyen ünlemlerden sonra çoğu zaman **ünlem işareti (!)** konulmaktadır.

Birine seslenmede kullanılan sözcükler de ünlem olarak kabul edilir.

Bu nedenle ünlemleri, **seslenme ve duygu ünlemleri** diye iki başlıkta inceleyebiliriz:

Seslenme Ünlemleri

Ey!
Hey!
Şist!
Hişt!
Hu!
Bre!
Hoppala!
Hop!

Duygu Ünlemleri

Aman!
Ay!
Aaaa!
Tüh!
Eyvah!
Of!
Vah!
Be!
Ha!
Oooo!
Oha!
Eh!

Tıkla ve İzle

EDAT-BAĞLAÇ

ÜNLEM

Özellikler ve Örnekleri

9.SINIF EDEBİYAT

Masal Ünitesi

Ücretsiz Ders Notları PDF

SIFAT (ÖN AD)

İsimlerden önce gelerek onları sayı, renk, durum, hareket, biçim, yer, işaret ve soru yönlerinden tamamlayan; onları niteleyen ve belirten kelime ve kelime gruplarına sıfat denir.

Sıfatlar genellikle isimlerden önce gelir.

Sıfatlar çekim eklerini almazlar.

Güzel araba -> Güzeller araba

Sıfatlar asla tek başlarına bulunmazlar.

Sıfat Çeşitleri:

1.Niteleme Sıfatları

2.Belirtme Sıfatları

- a. İşaret Sıfatı
- b. Sayı Sıfatı
- c. Belgisiz Sıfat
- d. Soru Sıfatı

3.Adlaşmış Sıfat

1) Niteleme Sıfatları: İsimleri durum, biçim, renk ve unvanlarını bildiren sıfatlardır. (Nasıl?)

kırmızı kalem

yuvarlak silgi

dolambaçlı yollar

akıllı tahta

2) Belirtme Sıfatları: İsimleri gösterme, belirsizlik, sayı ve soru yoluyla belirten sıfatlardır.

Dörde ayrılır:

a. İşaret Sıfatı

b. Sayı Sıfatı

c. Belgisiz Sıfat

d. Soru Sıfatı

1. Sayı Sıfatı

İsimleri sayı yönüyle belirten sıfatlardır.

a. Asıl Sayı Sıfatı: İsimlerin sayısını belirten sıfatlardır. (Kaç?)

Üç saat sonra gelecekti.

b. Sıra Sayı Sıfatı: İsimlerin sıralarını, derecelerini belirten sıfatlardır. (Kaçıncı?)

Kitabın beşinci sayfasında bu konudan bahsedilmiş.

c. Üleştirme Sıfatı: Varlıkların ayrıldığı eşit bölümleri anlatır. (Kaçar?)

Bu sınavda sıfat ve zamir konusundan altışar soru çıkacak.

d. Kesir Sayı Sıfatı: İsmi oranını ve bütünü bir parçasını gösteren sıfattır.

Bu sınavda sınıf yüzde yetmiş başarı gösterdi.

2. İşaret Sıfatı

Varlıkların, nesnelerin yerlerini işaret yoluyla belirten sıfatlardır:

bu, şu, o; böyle, öyle, şöyle; öteki, beriki; öte, beri; diğer, işte (Hangi?)

Bu masanın yerini değiştirin.

Öteki çocuğu da çağırın.

Öbür eve hırsız girmiş.

3. Belgisiz Sıfatlar

Varlıkları, kavramları onlara kesinlik kazandırmadan, yani, aşağı yukarı belirten sıfatlardır:

Bir, Birkaç, çok, birçok, bazı, tüm, her, bütün, hiçbir, herhangi bir, kimi, birtakım...

Tüm öğrenciler karnesini aldı.

Bazı insanlar kıymet bilmiyor...

Birçok soruyu yanlış yaptım.

4. Soru Sıfatı

İsimleri soru yoluyla belirten sıfatlardır: Hangi, nasıl, kaç, kaçınıcı, kaçar, ne kadar...

Dikkat! İsme getirilen soru sıfatlarının cevapları çoğunlukla sıfat olmaktadır.

Hangi arabayı aldın?

Kaçıncı bölümü bitirdin?

Bu işten kaçır lira kazandınız?

Adlaşmış Sıfat

Niteleme sıfatları bazen çekim eki alarak ya da almayarak niteledikleri ismi karşılayacak şekilde kullanılabilir.

Yaşlı insanlar çok duygusal olur.

Yaşlılar çok duygusal olur.

Çalışkan öğrenciler kütüphaneden çıkmıyor.

Çalışkanlar kütüphaneden çıkmıyor.

Pekiştirme Sıfatları

Niteleme sıfatlarının anlamca güçlendirilmesiyle oluşan sıfatlara "Pekiştirme Sıfatı" denir.

Pekiştirme sıfatları iki farklı şekilde yapılır:

1) Sözcüğün ilk ünlüsüne kadar olan bölümüne "m, p, r, s" ünsüzleri getirilerek:

•*Masmavi deniz*

•*Yapayalnız adam*

2) Sıfatların tekrar etmesiyle de pekiştirme yapılabilir:

•*Çeşit çeşit bitkiler*

•*Zor mu zor sorular*

Unvan Sıfatları

İnsan isimlerine eklenen saygı ve tanıtmaya sözcükleri “Unvan Sıfatı”dır ancak bu sıfatlar da niteleme ön adları olarak kabul görür.

•*Öğretmen Kemal*

•*Direktör Ali Bey*

•*Sultan Selim*

Küçültme Sıfatı

Sıfat olan sözcüklere getirilen “–ce, -cik, -mtırak, -msi” ekleriyle tam olmayan, tama yakın anlamı kazanan sıfatlara denir.

•*Büyükçe koltuk*

•*Yeşilimtırak bir halı*

•*Güzelce bir ev*

•*Ekşimsi yoğurt*

Aşağıdaki Bağlantılardan "Türk Dili ve Edebiyatı" Ders Konularına, Etkileşimli Notlara ve Dosyalara Ulaşabilirsiniz.

- ⇒ **Türkçe Ders Konuları**
- ⇒ **Edebiyat Ders Konuları**
- ⇒ **TYT Türkçe PDF Notlar**
- ⇒ **AYT Edebiyat Notları PDF**
- ⇒ **Edebiyat Ders Notları PDF**
- ⇒ **9. Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **10.Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **11.Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **12.Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **Sınav Hazırlık Videoları**
- ⇒ **Ders Videoları**

